

BYGGÐASTOFNUN

STARFS- OG REKSTRARÁÆTLUN 2023

Samþykkt á fundi stjórnar 16. desember 2022

Efnisyfirlit

SAMANTEKT	3
INNGANGUR	6
1. REKSTUR BYGGÐASTOFNUNAR	8
1.1 Áætlun um rekstur Byggðastofnunar 2023	8
1.2 Rekstraráætlun 2022	8
1.3 Starfsþróun, upplýsingakerfi og innri verkefni	9
1.3.1 Aukin þekkingaröflun og endurmenntun starfsmanna	9
1.3.2 Græn skref í ríkisrekstri	10
1.3.3 Stafræn vegferð.....	10
2. BYGGÐASTEFNA	11
2.1 Lög um Byggðastofnun	11
2.2 Lög um byggðaáætlun og sóknaráætlanir nr. 69/2015	11
2.3 Inngangur	12
2.3.1 Stefnuþróun byggðaáætlun.....	12
2.3.2 Sóknaráætlanir	12
2.3.3 Sveitarfélög og samtök þeirra	12
2.4 Verkefni á sviði byggðastefnu á árinu 2023	13
2.4.1 Byggðaáætlun - aðgerðaáætlun 2022-2026.....	13
2.4.2 Sóknaráætlanir landshluta	15
3. LÁNASTARFSEMI BYGGÐASTOFNUNAR	16
3.1 Lög um Byggðastofnun	16
3.2 Stöðugreining	16
3.2.1 Landbúnaður	17
3.2.2 Ferðaþjónusta.....	17
3.2.3 Sjávarútvegur	17
3.2.4 Fiskeldi.....	18
3.3 Útlánaáætlun og verkefni á sviði lánamála á árinu 2023	18
3.3.1 Kynningafundur á fjármögnunarstarfsemi í landsbyggðunum og heimsóknir til viðskiptavina	19
3.3.2 Áhættustefna– mælingar og eftirfylgni.....	20
3.3.3 Efling áttahagafjórðunnar	20
3.3.4 Samkomulag við EIF um aðild að Invest EU í kjölfar COSME.....	20
4. STUÐNINGUR VIÐ BYGGÐAÞRÓUN	22
4.1 Lög um Byggðastofnun	22
4.2 Inngangur	22
4.2.1 Atvinnuráðgjöf á starfssvæði Byggðastofnunar	22

4.2.2	Stuðningur við brothætt byggðarlög	24
4.2.3	Aflamark Byggðastofnunar	24
4.2.4	Kynning á starfsemi Byggðastofnunar í sveitarstjórnnum	25
4.2.5	Svæðisbundin flutningsjöfnun.....	25
4.2.6	Annar stuðningur við byggðaþróun.....	26
4.3	Verkefni á sviði atvinnu- og byggðaðróunar á árinu 2023	26
4.3.1	Stuðningur við atvinnu- og byggðaðróun.....	26
4.3.2	Brothættar byggðir.....	26
4.3.3	Aflamark Byggðastofnunar	26
4.3.4	Kynning á starfsemi Byggðastofnunar í sveitarstjórnun	27
4.3.5	Svæðisbundin flutningsjöfnun.....	27
4.3.6	Annar stuðningur við byggðaðróun.....	27
5.	ÖFLUN OG MIÐLUN UPPLÝSINGA	28
5.1	Lög um Byggðastofnun.....	28
5.2	Inngangur	28
5.2.1	Mælaborð, byggðavísitala og þjónustukort um byggðatengdar upplýsingar	28
5.2.2	Rannsóknir og greiningar	29
5.2.3	Umsagnir um þingmál og mat á áhrifum nýfjárfestingarverkefna.....	29
5.2.4	Byggðaráðstefna og stuðningur við rannsóknir og stefnumótun	29
5.2.5	Samfélagsmiðlun	30
5.3	Verkefni við söfnun og miðlun upplýsinga á árinu 2023	30
5.3.1	Mælaborð, þjónustukort og byggðavísitala	30
5.3.2	Rannsóknir og greiningar	31
5.3.3	Byggðaaáhrif frumvarps til fjárlaga, umsagnir um þingmál og áhrif nýfjárfestingarverkefna.....	31
5.3.4	Byggðaráðstefna og stuðningur við rannsóknir, stefnumótun og byggðaráðstefna	31
5.3.5	Samfélagsmiðlun	32
5.3.6	Verkefni utan starfsáætlunar	32
6.	STJÓRNSÝSLA PÓSTMÁLA.....	33
7.	STARFSÁÆTLUN STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR	34
7.1	Efni á dagskrá stjórnarfunda	34

SAMANTEKT

Helstu verkefni sem unnið verður að á vegum Byggðastofnunar á árinu 2023:

1. Aukin þekkingaröflun og endurmenntun starfsmanna (1.3.1)

Lögð verður áhersla á starfsþróun þannig að allir starfsmenn stofnunarinnar sækji sér a.m.k. eitt námskeið á ári sem stofnunin styrki að öllu leyti eða að hluta auk þess sem farið verður í stjórnendabjálfun.

2. Græn skref í ríkisrekstri (1.3.2)

Grænum skrefum í ríkisrekstri verður viðhaldið á árinu.

3. Stafræn vegferð (1.3.3)

Áfram unnið að þróun rafrænna verkefna. Aukin áhersla verður á stafræna væðingu í samvinnu við „Stafrænt Ísland“. Fyrstu verkefnin verði stafrænt pósthólf, aðgengi að „Staumnum“ og samræming vefs Byggðastofnunar við aðra opinbera vefi.

4. Byggðaaætlun 2022-2036 – aðgerðaaætlun 2022-2026 (2.4.1)

Byggðastofnun er framkvæmdaraðili 12 aðgerða og samstarfsaðili í 11 aðgerðum.

5. Sóknaráætlanir (2.3.2, 2.4.2)

Byggðastofnun annast umsýslu sóknaráætlanasamninga við landshlutsamtökin og vinnur með stýrihópi Stjórnarráðsins að útfærslu og framkvæmd verkefnisins.

6. Kynningarfundir á fjármögnunarstarfsemi í landsbyggðunum og heimsóknir til viðskiptavina (3.3.1)

Kynningarfundir á fjármögnunarstarfsemi Byggðastofnunar í landsbyggðunum hafa nú skipað sér fastan sess í starfsemi stofnunarinnar og verður viðhaldið. Auk þess verður á árinu leitast eftir auknu samstarfi við aðra eins og t.d. HMS og Lóuna – nýsköpunarsjóð landsbyggðanna með það að markmiði að setja upp sameiginlega kynningarfundir og ná þar með til breiðari markhóps og kynna heildstæðari lausnir fyrir landsbyggðirnar.

7. Kynningarfundir í sveitarstjórnnum (4.2.4)

Á árinu verður haldið í markvisst kynningastarf þar sem sveitarstjórnir verða heimsóttar og þeim kynnt fjölbreytt þjónustuframboð stofnunarinnar með það fyrir augum að auka sýnileika hennar og efla enn frekar tengslin við landsbyggðirnar.

8. Stuðningur við atvinnuþróun (4.3.1)

Stuðningur við samningsaðila verður í samræmi við samninga og fjárveitingar á fjárlögum. Samantekt verður gerð með hliðsjón af markmiðum samninga og lagt mat á hvort þeim hafi verið náð og með hvaða hætti.

9. Brothættar byggðir (4.3.2)

Á árinu verður haldið áfram með byggðaþróunarverkefnið í Árneshreppi, Strandabyggð, Dalabyggð og Bakkafirði og Stöðvarfirði. Síðar á árinu má gera ráð fyrir að einu byggðarlagi verði boðið að taka þátt til viðbótar. Gerð verður úttekt á verkefninu og haldin afmælishátíð nú þegar byggðaþróunarverkefnið hefur staðið yfir í áratug.

10. Aflamark Byggðastofnunar (4.3.3)

Í gildi eru þrettán samningar á ellefu stöðum um samtals 4.960 þorskílgilstonn en gildandi samningar eru á; sunnanverðum Vestfjörðum, Þingeyri, Flateyri, Suðureyri, Drangnesi, Hrísey, Grímsey (tveir samningar), Raufarhöfn, Bakkafirði (tveir samningar), Breiðdalsvík og Djúpavogi. Flestir samningar um aflamark eru gerðir til sex ára og er nú nýbyrjað síðasta samningsár á Breiðdalsvík. Aðrir samningar renna út eftir fiskveiðiárið 2023/2024.

11. Flutningsjöfnun (4.3.4)

Samkvæmt lögum nr. 160/2011 ber Byggðastofnun að annast framkvæmd styrkveitinga í samræmi við II. og III. kafla laganna sem fjalla um flutningsjöfnunarstyrki til framleiðenda og flutningsjöfnunarstyrki vegna sölu olíuvara.

12. Efling áttthagafjárfesta (3.3.3)

Stofnunin á hlutafé í eignarhaldsfélögum víða um land. Nú er svo viðkomið að staða þessara félaga er misjöfn. Þannig liggur töluvert af lausu fé í sumum þeirra á meðan nánast ekkert er af lausu fé í öðrum. Þetta gerir það að verkum að sum félög geta ekki sinnt sínu hlutverki lengur og tekið þátt í nýjum verkefnum. Lagt er upp með að á árinu verði áfram kannaðir möguleikar á að efla getu félaganna með nýju hlutafé í áttthagafjáfestum í landsbyggðunum til eflingar atvinnulífs.

13. Samkomulag við EIF um aðild að Invest EU í kjölfar COSME

Á árinu 2023 rennur samkomulag Byggðastofnunar við EIF um aðild að ábyrgðakerfi COSME út. Þess í stað hefur sjóðurinn opnað fyrir umsóknir að nýju ábyrgðakerfi undir nafninu Invest EU. Lagt verður því upp með að slíkur samningur verði undirritaður og taki gildi áður en núverandi COSME samkomulag rennur úr gildi svo ekki myndist eyða í ábyrgðakerfi stofnunarinnar.

14. Annar stuðningur við byggðaþróun (4.2.6)

Eyrarrósinn veitt fyrri hluta árs 2023. Landstólpinn verður veittur á aðalfundi stofnunarinnar.

15. Úttektir og greiningar (5.3.1)

Haldið verður áfram að vinna tölfraðilegar upplýsingar um íbúáþróun, íbúaveltu, búferlaflutninga, þróun fasteignamats og fasteignagjalda, orkukostnað heimila, um þróun atvinnutekna og atvinnutekjur eftir atvinnugreinum og svæðum. Sem og upplýsingar um fjölda stöðugilda á vegum ríkisins og stofnana og uppfæra upplýsingar um húsnæði fyrir störf óháð staðsetningu. Þá mun stofnunin vinna eftir föngum úttektir og greiningar fyrir ráðuneyti, þingnefndir og aðra hagaðila.

16. Greining á byggðaáhrifum frumvarps til fjárlaga, umsagnir um þingmál (5.3.2)

Unnin verður greining á frumvarpi til fjárlaga með tilliti til byggðaáhrifa. Veittar verða umsagnir um þingmál eftir því sem tilefni gefst til. Unnið verður mat á áhrifum nýfjárfestingarverkefna verði eftir því leitað.

17. Mælaborð, þjónustukort og byggðavísitala (5.3.3)

Áhersla verður lögð á myndræna framsetningu tölfraðilegra upplýsinga í mælaborðum. Þjónustukortið verður uppfært. Haldið verður áfram að byggja upp og þróa mælaborð og vinna úr tölfraðilegum upplýsingum á sviði byggðamála. Áfram unnið að þróun og framsetningu á byggðavístölu (rural index) og mælikvörðum byggðaáætlunar.

18. Byggðarannsóknir og stuðningur við rannsóknir og stefnumótun (5.3.4)

Lokið verður við rannsókn á áhrifum náttúruhamfara á búsetu og þjónustukönnun meðal íbúa í öllum landshlutum. Veittir verða styrkir úr Byggðarannsóknarsjóði á ársfundi stofnunarinnar, auglýstir styrkir til meistaranema og um haustið verður Byggðaráðstefna.

19. Samfélagsmiðlun (5.3.5)

Markmið og megináherslur með þátttöku Byggðastofnunar á samfélagsmiðlum er að upplýsa um hlutverk, tilgang og störf stofnunarinnar og stuðla að auknu upplýsingaflæði til almennings. Hvetja til og taka þátt í umræðu um byggðamál og stuðla að markaðssetningu landsbyggðanna hvort sem er til búsetu eða atvinnu.

20. Stjórnsýsla póstmála (6)

Stjórnsýsla póstmála skv. lögum um pósthjónustu nr. 98/2019 var flutt til Byggðastofnunar með lögum nr. 76/2021. Byggðastofnun hefur á þessu fyrsta ári verkefnisins byggt upp þekkingu á málaflokknum og tekið átta ákvarðanir sem lúta allar að alþjónustuveitandanum Íslandspósti. Vinna er í gangi við breytingar á fyrirkomulagi alþjónustu, bæði hvað varðar framkvæmd þjónustunnar og hvernig greiðslum vegna hennar verður háttað.

INNGANGUR

Í starfs- og rekstraráætlun Byggðastofnunar fyrir árið 2023 er auk áætlunar um rekstur lýst fjölbreyttum verkefnum sem tengjast verksviði stofnunarinnar og hinum ýmsum sviðum byggðamála. Áætlunin skiptist í sex megin hluta. Fremst er áætlun um rekstur, því næst yfirlit yfir verkefni er lúta að byggðastefnu stjórnvalda, þá er kafli um útlánastarfsemina, svo um stuðning við byggðaþróun, kafli um verkefni er lúta að öflun og miðlun upplýsinga á verkefnasviði Byggðastofnunar og að lokum kafli um starfsáætlun stjórnar Byggðastofnunar. Byggðamál hafa verið skilgreind á þann veg að þau séu öll þau viðfangsefni sem hafa áhrif á lífsgæði og samkeppni landshluta, s.s. búsetu, atvinnu og nýsköpun. Þau snúa að eflingu samfélaga, félagsauðs, atvinnulífs, menntunar, menningar, velferðarmála, samgangna og fjarskipta. Samkvæmt þessari skilgreiningu, sem og lögum nr. 69/2015 um byggðaáætlun og sóknaráætlanir landshluta, eru byggðamál viðfangsefni allra ráðuneyta með einhverjum hætti og ná til landsins alls. Samhæfing byggðaáætlunar og annarra opinberrar stefnumótunar er lykilþáttur í því að markmið í byggðamálum náist og því í sambandi er mikilvægt að allar áætlanir hins opinbera séu rýndar útfrá byggðasjónarmiðum ekki síður en kynjasjónarmiðum til að tryggja jafnræði. Vinna þarf hugtakið „jákvæð mismunum“ svipaðan sess í opinberri umræðu um byggðamál eins og hugtakið hefur áunnið sér í jafnréttisumræðunni.

Núgildandi byggðaáætlun var samþykkt á Alþingi 15. júní 2022. Samkvæmt 1. mgr. 3. gr. laga nr. 69/2015 leggur ráðherra eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti tillögu til þingsályktunar fyrir Alþingi um stefnumótandi byggðaáætlun til fimmtán ára í senn og aðgerðaáætlun til fimm ára.

Áætlunin lýsir stefnu ríkisins í byggðamálum hverju sinni og samhæfingu við aðra stefnumótun og áætlanagerð hins opinbera. Byggðaáætlun hefur að meginmarkmiði að jafna tækifæri allra landsmanna til atvinnu og þjónustu, jafna lífsgæði og stuðla að sjálfbærri þróun byggðarlaga um land allt. Sérstök áhersla er á svæði sem búa við langvarandi fólksfækkun, atvinnuleysi og einhæft atvinnulíf. Áætlunin inniheldur aðgerðaáætlun til fimm ára í senn sem á að stuðla því að þessi markmið náist.

Í áætluninni er 51 áhersla og 44 beinar aðgerðatillögur sem allar hafa skilgreint ábyrgðarráðuneyti og hafa öll ráðuneyti Stjórnarráðsins hlutverk í áætluninni. Byggðastofnun er skráð sem framkvæmdaraðili 12 aðgerða og samstarfsaðili í 11 aðgerðum til viðbótar. Því er ljóst að byggðaáætlun mun áfram mynda uppistöðuna í verkefnastofni Byggðastofnunar.

Þann 28. nóvember 2021 var kynntur stjórnarsáttmáli annars ráðuneytis Katrínar Jakobsdóttur. Í honum eru að finna fjölpætt áform um bætt búsetuskilyrði og jöfnun tækifæra allra landsmanna. Áhersla er lögð á eflingu grunnþjónustu og mikilvægra innviða á sviði samgangna og raforkuflutninga. Einnig verður stutt við uppbyggingu húsnæðis um land allt og lokið endurskoðun laga og reglna um eignarráð og nýtingu lands svo dæmi séu tekin. Markvisst verður unnið að lagningu bundins slitlags á tengivegi til að styðja við atvinnu- og byggðaðróun og auðvelda skólaakstur á svæðum sem nú búa við malarvegi. Allt eru þetta áherslur sem endurspeglast í byggðaáætlun.

Fjárhagur stofnunarinnar er traustur og hún er því ágætlega í stakk búin til að mæta tímabundnum áföllum sem hún kann að verða fyrir. Þó rekstur Byggðastofnunar hafi gengið vel mörg undanfarin ár er þess ekki að vænta að rekstur hennar skili árvissum hagnaði og stofnunin er mjög viðkvæm fyrir sveiflum í ytri aðstæðum í atvinnulífi landsbyggðanna sem henni er ætlað að þjóna.

Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna voru samþykkt árið 2015 og snúast í grunninn um sjálfbæra þróun. Þar koma m.a. fram markmið um aðgengi að menntun, um sjálfbæra orku, góða atvinnu og hagvöxt, nýsköpun og uppbyggingu auk þess sem fleira mætti telja. Þessi markmið endurspeglast í ýmsum verkefnum byggðaáætlunar og þar með Byggðastofnunar. Á sama hátt vex stöðugt áhersla á umhverfismál og þess má einnig sjá ýmis merki í starfsáætluninni.

Innviðaráðuneytið kynnti í byrjun nóvember 2022 í samráðsgátt stjórnvalda mál nr. 210/2022, „*Frumvarp til laga um stefnumarkandi stefnur á sviði húsnæðis- og skipulagsmála, samgangna og byggðamála*“ Markmiðið er að ná auknum árangri og hafa jákvæð áhrif á samfélagið allt, með því að efla og samhæfa stefnumótun og áætlanagerð á málefnasviðum ráðuneytisins. Ekki er ljóst hvort áform ráðuneytisins feli í sér aukið vinnuframlag hjá stofnuninni umfram það sem verið hefur í tengslum við sóknaráætlanir landshlutanna.

Byggðaáætlun, fjárlög og stjórnarsáttmáli ríkisstjórnar leggja línur um starfsemi Byggðastofnunar á hverjum tíma. Auk þess er jafnan unnið að fjölbreyttum verkefnum á sviði byggðamála eftir því sem tilefni gefast til, ýmist að frumkvæði ráðherra eða stofnunarinnar sjálfrar. Sveigjanleiki er mikilvægur í starfseminni og þarf stofnunin að geta brugðist við breyttum aðstæðum í takt við ytri aðstæður og áherslur stjórnvalda hverju sinni. Starfs- og rekstraráætlun Byggðastofnunar er mikilvægasta stjórnþækið í daglegu starfi stofnunarinnar. Reglubundið er fylgst með framgangi áætlunarinnar og stjórn Byggðastofnunar gerð grein fyrir framvindu hennar.

Í lok árs 2022 var hafist handa við uppfærslu á stefnu Byggðastofnunar, en núgildandi stefna var samþykkt í stjórn árið 2010. Stefnan verður unnin í samráði starfsmanna og stjórnar auk þess sem leitað verður álits ytri hagsmunaaðila. Áætlað er að hún verði tilbúin snemma á árinu 2023.

1. REKSTUR BYGGÐASTOFNUNAR

1.1 Áætlun um rekstur Byggðastofnunar 2023

Samkvæmt 11. gr. laga um Byggðastofnun nr. 106/1999 skal vera reikningslegur aðskilnaður milli lánastarfseminnar og annarrar starfsemi. Samkvæmt 7. gr. reglugerðar um Byggðastofnun nr. 347/2000 ákveður stjórn starfsáætlun, rekstraráætlun, og útlánaáætlun til eins árs í senn að fenginni tillögu forstjóra. Áætlunin er kynnt ráðherra eigi síðar en 15. febrúar ár hvert.

Lánastarfseminni er ætlað að bera allan kostnað vegna fyrirtækjasviðs og lögfræðisviðs og helming kostnaðar vegna rekstrarsviðs, forstjóra og stjórnar, á mótí þróunarsviði og stjórnarsýslu póstmála. Samkvæmt frumvarpi til fjárlaga 2022 með síðari breytingum verður framlag til reksturs Byggðastofnunar árið 2023 455,1 m.kr. sem skiptist í 210,7 m.kr. til reksturs Byggðastofnunar og 244,4 m.kr. til atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni. Hækka framlög í heildina um 38,1 m.kr. sem skiptist þannig að framlag til stofnunarinnar lækkar um 2,0 m.kr. en framlag til atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni hækkar um 36,1 m.kr. á milli ára.

Gert er ráð fyrir 3,0 ma.kr. lántökuheimild Byggðastofnunar í fjárlagafrumvarpinu og 3,0 ma.kr. í nýjar lánveitingar. Nýjar lánveitingar voru 1. nóvember komnar í 2,3 ma.kr. og samþykkt ógreidd lánsloforð námu á sama tíma 1,6 ma.kr.

Í lok september 2021 var eiginfjárlutfall Byggðastofnunar 18,64%, og því uppfyllir stofnunin skilyrði 84. gr. laga nr. 161/2002 um lágmarks eiginfjárgrunn fjármálafyrirtækja sem í dag er 8%. Skv. breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki sem tóku gildi 1. júlí 2022 féll niður krafa um að stofnunin viðhaldi sveiflujöfnunar- og verndunaraukum. Er stofnuninni því einungis skylt að viðhalda 8,0% eiginfjárlutfalli og er vel yfir því lágmarki í dag.

Starfsfólk stofnunarinnar í nóvember 2022 voru 25. Verður ráðið í starf umsjónarmanns áhættustýringar í lok árs 2022 eða byrjun árs 2023. Gert er ráð fyrir að nýr sérfræðingur verði auk þess ráðinn á þróunarsvið. Verða þá starfsmann orðnir jafn margir og þeir voru árið 2019 eða 27 talsins.

1.2 Rekstraráætlun 2022

Rekstrarreikningur þ.kr.	Rekstur 2021	Áætlun 2022	Horfur 2022	Áætlun 2023
Tekjur				
Vaxtatekjur og verðbætur	1.568.767	1.500.000	2.321.445	1.800.000
Framlag til rekstrar úr ríkissjóði	395.200	419.000	419.000	455.100
Gengismunur	-17.967	0	-10.000	0
Tekjur af fullnustueignum	16.799	10.000	7.000	5.000
Aðrar rekstrartekjur	59.468	75.000	25.000	75.000
Framlag vegna Brothættra byggða	117.337	120.000	125.000	100.000
Tekjur samtals	2.139.604	2.124.000	2.887.445	2.435.100
Gjöld				
Vaxtagjöld	1.008.429	800.000	1.565.000	1.050.000
Laun og launatengd gjöld	358.210	415.000	380.000	430.000
Almennur rekstrarkostnaður	122.076	185.000	180.000	191.000
Rekstur fullnustueigna	12.117	10.000	23.000	15.000

Starfs- og rekstraráætlun Byggðastofnunar 2023

Rekstrarreikningur þ.kr.	Rekstur 2021	Áætlun 2022	Horfur 2022	Áætlun 2023
Framlög til atvinnuráðgjafar	207.300	206.300	206.300	244.400
Veittir aðrir styrkir	12.150	10.000	10.000	10.000
Veittir styrkir v Brothættra byggða	93.054	120.000	100.000	100.000
Framlag í afskriftarreikning útlána	126.125	290.000	80.000	225.000
Framlag í afskriftarreikning viðskiptakrafna	3.066	0	0	0
Endurmat fullnustueigna	15.126	10.000	25.000	10.000
Breyting á hlutafé	-9.405	0	-53.000	0
Afskriftir varanlegra rekstrarfjármuna	24.052	20.000	25.000	25.000
Gjöld samtals	1.972.300	2.066.300	2.541.300	2.300.400
Hagnaður ársins	167.304	57.700	346.145	134.700

Sjóðstreymisáætlun þ.kr.	Rekstur 2021	Áætlun 2022	Horfur 2022	Áætlun 2023
Hagnaður ársins	167.304	57.700	346.145	134.700
Rekstrarliðir sem ekki hafa áhrif á sjóðstreymi	293.766	372.677	52.000	235.000
Breytingar á rekstartengdum eignum	18.578	15.000	25.000	25.000
Handbært fé frá rekstri	479.648	445.377	423.145	394.700
Fjárfestingarhreyfingar				
Afborganir útlána	2.163.099	1.300.000	2.200.000	1.460.000
Veitt ný lán	-3.899.063	-3.000.000	-2.800.000	-3.000.000
Innleystar eignir	-136.242	0	15.500	0
Hlutabréf	-4.547	50.000	0	50.000
Varanlegir rekstrarfjármunir	-12.473	-5.000	0	-6.500
Viðskiptakröfur	66.496	0	20.000	0
Fjárfestingarhreyfingar samtals	-1.822.730	-1.655.000	-564.500	-1.496.500
Fjármögnunarhreyfingar				
Greiðslur af lántökum	-1.442.196	-1.610.000	-1.800.000	-1.760.000
Nýjar lántökur	2.511.350	4.000.000	3.000.000	3.000.000
Aðrar skuldir og óráðstöfuð framlög	226.149	-20.000	-200.000	-250.000
Fjármögnunarhreyfingar samtals	1.295.303	2.370.000	1.000.000	990.000
Breytinga á handbæru fé	-47.779	1.160.377	858.645	-111.800
Handbært fé í ársbyrjun	1.165.407	931.007	1.117.628	1.976.273
Handbært fé í árslok	1.117.628	2.091.384	1.976.273	1.864.473

1.3 Starfspróun, upplýsingakerfi og innri verkefni

1.3.1 Aukin þekkingaröflun og endurmenntun starfsmanna

Nauðsynlegt er að ýta undir þekkingaröflun og endurmenntun starfsmanna stofnunarinnar en mjög misjafnt hefur verið undanfarin ár hversu duglegt fólk er að sækja sér endurmenntun eða auka við þekkingu sína. Lögð verður áhersla á starfspróun og er það markmið sett að allir starfsmenn stofnunarinnar sækji sér a.m.k. eitt námskeið á ári sem stofnunin styrki að öllu leyti eða að hluta. Þá

munu forstöðumenn og forstjóri njóta liðsinnis Helgu Jóhönnu Oddsdóttur sérfræðings í mannauðsmálum á árinu með markvissri stjórnendapjálfun í tveimur tveggja daga vinnustofum auk einstaklings markþjálfunartíma, persónu- og styrkleikaprófa og samráðsviðtala.

Áætlað umfang 2023 ..... 2 mannmánuður

1.3.2 Græn skref í ríkisrekstri

Á árinu verður Grænum skrefum viðhaldið og sinnir umhverfisnefnd Byggðastofnunar því verki.

Áætlað umfang 2023 ..... 1 mannmánuður

1.3.3 Stafræn vegferð

Aukin áhersla verður á stafræna væðingu í samvinnu við „Stafrænt Ísland“. Fyrstu verkefni verði stafrænt pósthólf, aðgengi að „Straumnum“ og samræming vefs Byggðastofnunar við aðra opinbera vefi. Leitast verði við að samnýta gagnagrunna stofnana eins og HMS, Hagstofu, Landmælinga Íslands, Sambands íslenskra sveitarfélaga og Byggðastofnunar.

Farið verður í að undirbúa og innleiða rafræna lánaumsýslu stofnunarinnar, þ.e. rafrænar undirskriftir lánaskjala, rafrænar þinglýsingar og rafræn skráning lána í bókhaldi og lánakerfi. Um 2-3 ára verkefni er að ræða og verða fyrstu skrefin í verkefninu stigin á árinu. Áfram verður unnið að því að fjölga umsóknum sem tengjast lánþjónustu í umsóknarkerfi.

Áætlað umfang 2023 ..... 3 mannmánuður

2. BYGGÐASTEFNA

2.1 Lög um Byggðastofnun

2. gr. Hlutverk

Hlutverk Byggðastofnunar er að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu.

Í samræmi við hlutverk sitt undirbýr, skipuleggur og fjármagnar stofnunin verkefni og veitir lán með það að markmiði að treysta byggð, efla atvinnu og stuðla að nýsköpun í atvinnulífi. Fjármögnun verkefna er eftir föngum í samstarfi við aðra.

Stofnunin skipuleggur og vinnur að atvinnuráðgjöf í samstarfi við landshlutasamtök, sveitarfélög og aðra haghafa.

Byggðastofnun fylgist með þróun byggðar í landinu, m.a. með gagnasöfnun og rannsóknum. Stofnunin getur gert eða látið gera áætlanir um þróun byggðar og atvinnulífs í þeim tilgangi að treysta búsetu og atvinnu í byggðum landsins.

Beinar aðgerðir skv. 2. og 3. mgr. einskorðast við samþykkt stuðningssvæði af byggðakorti sem Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) samþykkir. Svæðið sem tilgreint er á byggðakortinu er landsbyggðin. Byggðakortið gildir til ársloka 2027.

2.2 Lög um byggðaáætlun og sóknaráætlanir nr. 69/2015

2. gr. a. Byggðamálaráð.

Hlutverk byggðamálaráðs er að gera tillögu til ráðherra að stefnumótandi byggðaáætlun og fimm ára aðgerðaáætlun að fengnum áherslum ráðherra, sbr. 3. gr. Innviðaráðherra skipar byggðamálaráð, í því eru tveir fulltrúar ráðherra og er annar þeirra formaður, einn fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga, forstjóri Byggðastofnunar og fulltrúi skrifstofu sveitarfélaga og byggðamála sem er verkefnistjóri byggðamálaráðs. Með byggðamálaráði starfa skrifstofustjóri sveitarfélaga og byggðamála og aðstoðarmenn ráðherra eftir atvikum. Skipunartími ráðsins takmarkast við embættistíma þess ráðherra sem skipar.

3. gr. Byggðaáætlun.

Ráðherra leggur fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar á minnsta kosti þriggja ára fresti um stefnumótandi byggðaáætlun til fimmtán ára í senn.

Eins og fram kemur í inngangi lýsir áætlunin stefnu ríkisins í byggðamálum hverju sinni og samhæfingu við aðra stefnumótun og áætlanagerð hins opinbera. Meginmarkmið byggðaáætlunar er að jafna tækifæri allra landsmanna til atvinnu og þjónustu, jafna lífskjör og stuðla að sjálfbærri þróun byggðarlaga um land allt. Sérstök áhersla er lögð á svæði sem búa við langvarandi fólksfækkun, atvinnuleysi og einhæft atvinnulíf. Í byggðaáætlun er jafnframt mörkuð aðgerðaáætlun til næstu fimm ára. Þar er gerð grein fyrir sérstökum áformum ríkisins um stuðning við atvinnulíf á skilgreindum stuðningssvæðum sem Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) hefur samþykkt fyrir tiltekið tímabil og tengingu þeirra við sóknaráætlanir. Áður en aðgerðaáætlun er unnin leggur ráðherra fram fjárhagsramma til byggðamálaráðs.

2.3 Inngangur

Markviss og árangursrík byggðastefna tekur mið af fjölbreyttum þörfum einstaklinga, margbreytileika byggðarlaga og ólíkum aðstæðum einstakra landssvæða. Í því sambandi er mikilvægt að efla frumkvæði heimamanna og ábyrgð þeirra á eigin samfélagi. Þannig getur markviss flutningur verkefna til sveitarfélaga frá ríki unnið gegn tilhneigingu að þjappa opinberri þjónustu saman og stuðlað að því að opinbert fé sé nýtt sem best í samræmi við aðstæður á hverjum stað og að valddreifingu.

Með lögum um byggðaáætlun og sóknaráætlanir er lagt upp með það markmið að efla byggðaþróun og auka samráð milli ráðuneyta á sviði byggðamála, innan hvers landshluta og milli stjórnsýslustiga, en jafnframt að færa til sveitarstjórna aukna ábyrgð á sviði byggða- og samfélagsþróunar. Hlutverk stýrihóps Stjórnarráðsins um byggðamál er að efla samhæfingu innan Stjórnarráðsins í málefnum sem snúa að byggðamálum og tryggja virkt samráð við sveitarstjórnarstigið. Byggðamál heyra undir innviðaráðherra.

2.3.1 Stefnumótandi byggðaáætlun

Þingsályktun um stefnumótandi byggðaáætlun nr. 27/152 fyrir árin 2022-2036 var samþykkt á Alþingi þann 15. júní 2022. Til að takast á við þær áskoranir sem blasa við á sviði byggðamála verður unnið að fimm lykilviðfangsefnum: 1. Lýðfræðileg þróun og grunnþjónusta. 2. Fjölbreyttu atvinnulífi. 3. Innviðum. 4. Umhverfis- og loftslagsmálu. 5. Alþjóðlegri samkeppnisstöðu og sjálfbærni byggða. Markmið stjórnvalda í byggðamálum eru að jafna aðgengi að þjónustu, jafna tækifæri til atvinnu og stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land. Í aðgerðaáætlun 2022-2026 eru 44 beinar tillögur sem allar hafa skilgreint ábyrgðarráðuneyti og hafa öll ráðuneyti Stjórnarráðsins hlutverk í áætluninni. Byggðastofnun er framkvæmdaraðili 12 aðgerða og samstarfsaðili í 11 aðgerðum.

2.3.2 Sóknaráætlanir

Sóknaráætlanir landshluta eru stefnumótandi áætlanir sem taka til allra átta starfssvæða landshlutasamtaka sveitarfélaga. Í þeim sameinast heimamenn um framtíðarsýn, markmið, forgangsröðun verkefna og leiðir til að áætlunin nái fram að ganga. Samningarnir eru til fimm ára og gilda til ársloka 2024. Byggðastofnun gegnir margþættu hlutverki við framkvæmd og eftirfylgni sóknaráætlana. Stofnunin vinnur með stýrihópi Stjórnarráðsins, annast umsýslu með greiðslum, vinnur greiningar og þróar mælikvarða til meta árangur sóknaráætlana.

2.3.3 Sveitarfélög og samtök þeirra

Efling sveitarfélaga og landshlutasamtaka er mikilvægur þáttur í því að styrkja byggð og stuðla að jákvæðri byggðaþróun um allt land. Aðstæður eru afar ólíkar í landshlutunum og byggðarlögum innan þeirra og mikilvægt að opinbert fé sé nýtt í samræmi við aðstæður á hverjum stað.

Mörg atvinnu- og þjónustusvæði er að finna innan sumra sveitarfélaga og getur það skapað ýmis vandamál við skipulag opinberrar þjónustu. Landshlutasamtökin gegna lykilhlutverki í því að samræma starfsemi innan einstakra landshluta gagnvart ríkisvaldinu en jafnframt er mikilvægt að samræma aðkomu ríkisins að verkefnum sem snerta málaflokka margra ráðuneyta og stofnana ríkisins. Ýmis verkefni ganga jafnframt þvert á landshluta og má þar til dæmis nefna málefni byggðarlaga sem búa við viðvarandi fólksfækkun og mat á samfélagslegum áhrifum framkvæmda sem snerta fleiri en einn landshluta.

Byggðastofnun mun leggja áherslu á samstarf við Samband íslenskra sveitarfélaga varðandi stefnumótun og áætlanagerð. Stofnunin hefur ennfremur samstarf við sveitarfélögin og landshlutasamtök þeirra um fyrirkomulag atvinnu- og byggðaþróunar og atvinnuráðgjafar eins og nánar er fjallað um í 4. kafla. Loks safnar stofnunin og miðlar ýmsum upplýsingum sem snerta sveitarfélögin með beinum eða óbeinum hætti, sem nánar er fjallað um í fimmta kafla.

2.4 Verkefni á sviði byggðastefnu á árinu 2023

2.4.1 Byggðaáætlun - aðgerðaáætlun 2022-2026

Byggðastofnun er framkvæmdaraðili 12 aðgerða.

A.6. Aðgengi að sérfræðipjónustu á heilbrigðissviði

- Skoðað verður hvort fjölga megi sérfæðingum á heilbrigðissviði í landsbyggðunum með því að nýta ákvæði í lögum um menntasjóð námsmanna nr. 60/2020. Í 28. gr. laganna er kveðið á um sérstaka ívilnun vegna námsgreina og sérstaka ívilnun vegna námsgreina á sérstökum svæðum.

A.9. Verslun í dreifbýli

- Stutt verður við rekstur dagvöruverslana í minni byggðarlögum til að viðhalda mikilvægri grunnþjónustu. Auglýst verður eftir styrkumsóknum á árinu. Byggðastofnun annast umsýslu umsókna, samningsgerð við styrkþega, umsýslu með greiðslum og eftirlit með framkvæmd verkefna.

A.10. Almenningsamgöngur milli byggða

- Stutt verður við áframhaldandi þróun almenningsamgangna á milli byggða m.a. til að tengja ýmsa sérakstursþjónustu við almenningsamgöngur. Byggðastofnun annast umsýslu umsókna, samningsgerð við styrkþega, hefur umsýslu með greiðslum og eftirlit með framkvæmd verkefna.

A.15. Opinber grunnþjónusta og jöfnun aðgengis

- Skilgreint verður aðgengi að opinberri grunnþjónustu og skilgreint lágmarksþjónustustig opinberrar grunnþjónustu fyrir dreifbýli þar sem kostnaðarsamt getur þótt að veita þjónustuna. Jafnframt verða lagðar fram tillögur um tæknilega framkvæmd og jöfnun kostnaðar við að sækja þjónustu á vegum ríkisins.

A.16. Kostnaðargreining vegna þjónustusóknar

- Greindur verður heildarkostnaður vegna þjónustusóknar þ.m.t. ferða- og upphaldskostnaður, vinnutap og annar samfélagslegur kostnaður sem til fellur, hjá mismunandi samfélagshópum við að sækja tiltekna opinbera þjónustu um lengri veg.

B.5. Greining atvinnusóknar

- Skilgreint verður staðfang vinnustaðar og tíðni ferða á milli heimilis og vinnustaðar. Slík greining er nauðsynleg forsenda þess að beita megi hagrænum hvötum við þróun atvinnusóknarsvæða.

B.7. Óstaðbundin störf

- Mælaborð með upplýsingar um fjölda starfsstöðva/-rýma um húsnæði fyrir óstaðbundin störf verðu uppfært reglulega. Skoðað verður hvort Byggðastofnun geti boðið lán með veði í vinnustaðaklösum. Fyrirhugað er að stofna samkeppnispott til að styðja við uppbyggingu vinnustaðaklasa. Byggðastofnun mun annast umsýslu umsókna, samningsgerð við styrkþega, umsýslu með greiðslum og eftirlit með framkvæmd verkefna.

C.1. Sértek verkefni sóknaráætlanasvæða

- Samkeppnissjóður sem landshlutasamtök sveitarfélaga geta sótt um framlög vegna verkefna sem nýtast einstökum svæðum eða byggðarlögum innan landshlutans eða landshlutans í heild. Byggðastofnun annast umsýslu umsókna, samningsgerð við styrkþega, umsýslu með greiðslum og eftirlit með framkvæmd verkefna.

C.2. Brothætt byggðarlög

- Haldið verður áfram með verkefnið þar sem leitað er lausna á bráðum vanda á tilteknum svæðum vegna fólksfækkunar og erfiðleika í atvinnulífi undangengin ár. Nánar er fjallað um verkefnið í kafla 4.2.2 og 4.3.2.

C.10. Áhrif lofslagsbreytinga og sveitarfélög

- Mótuð verður heildræn nálgun á aðlögun að áhrifum lofslagsbreytinga í byggðum landsins. Tilviksrannsóknir verða framkvæmdar í ólíkum sveitarfélögum t.d. hvað varðar fjarlægð frá sjó, þéttbýli, landslag, gróðurlendi og atvinnustarfsemi, markmiðið er að þróa aðferðafræði sem nýtast muni sem leiðarvísir fyrir íslensk sveitarfélög til frekari greiningu á áhættu, tjónnæmi og aðlögunarpörf sem og við uppsetningu aðlögunaráætlana.

C.13. Opinberar upplýsingar á sviði byggðamála

- Haldið verður áfram að afla þekkingar á sviði byggðamála m.a. með rannsóknnum, greiningum og uppbyggingu tölfræðilegra gagnagrunna þar sem upplýsingar eru settar fram á myndrænan, einfaldan og aðgengilegan hátt. Tölfræðilegir mælikvarðar sem byggjast á upplýsingum um lýðfræðilega þætti og efnahagslegar og félagslegar aðstæður verða notaðir til að leggja mat á stöðu svæða. Gögn sem þegar eru komin í mælaborð verða uppfærð en jafnframt unnið að nýjum verkefnum. Nánar er fjallað um verkefnið í kafla 5.

C.14. Virk þátttaka í alþjóðasamstarfi

- Þekkingargrundvöllur stefnumótunar og framkvæmdar á sviði byggðamála verður styrktur með þátttöku í alþjóðlegu samstarfi svo sem undir merkjum Norðurslóðaáætlunarinnar (NPA), Norræna Atlantssamstarfsins (NORA), Nordregio, ESPON og OECD, þekkingar- og hugmyndafræðilegur grundvöllur þannig styrktur og efldur. Byggðastofnun gegnir mikilvægu hlutverki fyrir Íslands hönd í alþjóðlegu samstarfi um rannsóknir, nýsköpun, byggðapróunarverkefni og stefnumótun í byggðamálum. Starfsmenn Byggðastofnunar eru þátttakendur í starfsnefndum á vegum norrænu embættismannanefndarinnar um byggðamál sem Nordregio hefur umsjón með. Þá sitja starfsmenn Byggðastofnunar fundi stjórnarnefndar

evrópsku byggðarannsóknastofnunarinnar ESPON, í framkvæmdastjórn NORA og NPA sem eru samstarfsáætlanir um atvinnu- og byggðaþróunarverkefni í umboði innviðaráðuneytisins.

Áætlað umfang 2023:

A.6. Aðgengi að sérfræðiþjónustu á heilbrigðissviði:	1,5 mannmánuðir
A.9. Verslun í dreifbýli:	1,5 mannmánuður
A.10. Almenningsamgöngur:	1,5 mannmánuður
A.15. Opinber grunnþjónusta og jöfnun aðgengis:	3 mannmánuðir
A.16. Kostnaðargreining vegna þjónustusóknar:	2 mannmánuðir
B.5. Greining atvinnusóknar:	1,5 mannmánuðir
B.7. Óstaðbundin störf:	1 mannmánuður
C.1. Sértæk verkefni sóknaráætlanasvæða:	1,5 mannmánuðir
C.2. Brothættar byggðir:	(Nánar í kafla 4.3.2)
C.10. Áhrif loftslagsbreytinga og sveitarfélög:	4,5 mannmánuðir
C.13. Opinberar upplýsingar á sviði byggðamála:	(Nánar í kafla 5.3.1, 5.3.2)
C. 14. Virk þátttaka í alþjóðasamstarfi	
• NPA:	5 mannmánuðir
• NORA:	3 mannmánuðir
• ESPON:	1,5 mannmánuðir
• Nordregio:	1,5 mannmánuðir
• NorValue:	1 mannmánuður
• OECD:	0,5 mannmánuður

Byggðastofnun er samstarfsaðili í 11 aðgerðum.

A.2. Jöfnun orkukostnaðar. A.7. Nærþjónusta við innflytjendur. A.8. Stjórnsýslustöðvar ríkis í héraði. B.3. Efling nýsköpunar í byggðum landsins. B.6. Staðarval ríkisstarfa. B.10. Nýting menningarminja. C.3. Grænt og snjallt Ísland. C.4. Borgarstefna. C.5. Húsnæðismál. C.7. Efling fjölmiðlunar í héraði. C.9. Náttúruvernd til eflingar byggðaþróun.

Áætlað umfang 2023:

Vinna með ábyrgðaráðuneytum: .....3 mannmánuðir

2.4.2 Sóknaráætlanir landshluta

Á árinu 2023 mun Byggðastofnun annast umsýslu sóknaráætlana og vinna með stýrihópi stjórnarráðsins að útfærslu og framkvæmd verkefnisins.

Áætlað umfang 2023:

Starfsmaður sóknaráætlana: ..... 5 mannmánuðir

Vinna með stýrihópi: ..... 1 mannmánuður

3. LÁNASTARFSEMI BYGGÐASTOFNUNAR

3.1 Lög um Byggðastofnun

Úr 2. gr. Hlutverk

Í samræmi við hlutverk sitt undirbýr, skipuleggur og fjármagnar stofnunin verkefni og veitir lán með það að markmiði að treysta byggð, efla atvinnu og stuðla að nýsköpun í atvinnulífi. Fjármögnun verkefna skal eftir föngum vera í samstarfi við aðra.

11. gr. Veiting lána og ábyrgða

Byggðastofnun veitir lán eða ábyrgðir í samræmi við hlutverk sitt, sbr. 2. gr.

Stjórn stofnunarinnar getur falið forstjóra að ákveða einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur, sbr. 10. tölul. 4. gr.

Reikningslegur aðskilnaður er á milli lánastarfsemi stofnunarinnar og annarrar starfsemi. Fjárhagslegt markmið lánastarfsemi stofnunarinnar samkvæmt þessari grein að varðveita eigið fé hennar að raungildi.

Ákvarðanir Byggðastofnunar sem lúta að veitingu lána eða ábyrgða og umsýslu tengdri þeim, sbr. 1. mgr., eru endanlegar á stjórnarsýslustigi.

3.2 Stöðugreining

Einn meginþátturinn í starfi Byggðastofnunar er að leitast við að tryggja litlum og meðalstórum fyrirtækjum utan höfuðborgarsvæðisins aðgang að lánsfé. Færa má fyrir því sterk rök að lán á hagstæðum kjörum gegn veðum í fasteignum og atvinnutækjum sé skynsamlegri, sanngjarnari og ódýrari leið en beinir styrkir til eflingar atvinnulífs. Lánastarfsemi er í eðli sínu áhættusöm á svæðum sem búa við neikvæðan hagvöxt en stuðningur ríkisins við slíka lánastarfsemi skilar sér til baka í öflugra atvinnulífi og skattgreiðslum fyrirtækja sem njóta lánafyrirgreiðslu stofnunarinnar, starfsmanna þeirra og afleiddrar starfsemi um land allt.

Í lok nóvember 2022 höfðu stofnuninni borist 83 lánsúmsóknir til samanburðar við 101 úmsókn árið 2021 og 148 úmsóknir á metárinu 2020. Árið 2019 bárust stofnuninni 136 lánsbeiðnir en árið 2018 voru þær 132. Eftirspurn eftir lánnum hefur því dregist saman en fjárhæð lánsúmsókna í lok nóvember var 5,6 m.a.kr. samanborið við 7,6 ma.kr. á sama tíma fyrir árið 2021. Áhrif Covid-19 og stríðsrekstur í Úkraínu hafa valdið því að verðbólga hérlendis sem erlendis er í hæstu hæðum. Viðbrögð seðlabanka víða um heim hafa verið að hækka vexti sem gerir það að verkum að fjármagnskostnaður hefur rokið upp. Ófyrirséð er um hversu langan tíma þetta ástand mun vara.

Heildarstaða lánasafns Byggðastofnunar 31. október 2022 var 21,2 ma.kr. Staða safnsins í lok árs 2021 var um 19,99 ma.kr. og 16,8 ma.kr. árið 2020 og hafði þá hækkað um tæpa 3 ma.kr. frá árinu á undan. Lánasafnið hefur því vaxið mikið á síðustu árum og ljóst að lánastarfsemi Byggðastofnunar er eftirsótt víða um land.

3.2.1 Landbúnaður

Sérstök lán í landbúnaði sem stofnunin fór af stað með í byrjun árs 2014 hafa verið eftirsótt og margir bændur farið í kostnaðarsamar framkvæmdir með lánum frá stofnuninni. Þessi lánaflokkur var uppfærður með tilkomu COSME samkomulagsins og heimilar eftir það allt að 90% lán til kynslóðaskipta í landbúnaði.

Í lok árs 2014 voru samþykktar breytingar á reglugerð um aðbúnað dýra í mjólkur- og sauðfjárrækt. Þessar breytingar gera það að verkum að mjólkurframleiðendur sem eru með básafjós þurfa að huga að því hvort þeir muni halda áfram búskap og fara í kostnaðarsamar framkvæmdir eða hætta. Hefur þessi breyting breytt umhverfi mjólkurframleiðslu á Íslandi mikið, en búum hefur fækkað og þau sem eftir standa eru stærri en áður og með mun meiri framleiðslu.

Eftir mikla óvissu og lækkun verða í sauðfjárrækt í landinu hafa afurðastöðvar greitt hærri verð nú en áður. Greinin hefur samt sem áður átt undir högg að sækja um nokkurt skeið og ekki síst síðustu ár þar sem afurðaverð til bænda hefur lækkað stórkostlega. Viðbúið er að áfram verði lítil framlegð úr sauðfjárrækt og nær hver einasti bóndi sinnir aukavinnu utan bú. Stofnunin vann á árinu samantekt á stöðu sauðfjárræktar á Íslandi að beiðni Innviðaráðherra. Í niðurlagi þeirrar samantektar kemur fram að ekki sé útlit fyrir að rekstrarumhverfi í sauðfjárrækt séu að batna á næstu árum og að forsendur sauðfjárræktar á Íslandi, að óbreyttum tekjum, séu brostnar.

Að lokum er vert að nefna hrun í loðdýrarækt, en sterkt gengi og lágt heimsmarkaðsverð gerði loðdýrabændum erfitt fyrir og höfðu þeir rekið bú sín með rekstrartapi síðustu ár. Þar að auki tók ný dýravelferðareglugerð gildi árið 2020 sem gerir kostnaðarsamar framkvæmdir við búrastækkar nauðsynlegar. Þá hefur heimsfaraldur COVID19 að öllum líkindum gert út af við greinina á Norðurlöndunum, en veiran greindist í minkum í Danmörku og stjórnvöld fyrirskipuðu endalok framleiðslu þar. Þessu til viðbótar hefur stríðið í Úkraínu gert loðdýrabændum enn erfiðar fyrir en Rússlandsmarkaður hefur verið stór og er lokaður. Nú er svo komið á Íslandi að búum hefur fækkað verulega og hætta á að greinin leggist af að fullu hér á landi.

3.2.2 Ferðaþjónusta

Hrun í komu ferðamanna til Íslands í kjölfar COVID19 hafði vissulega gríðarleg áhrif á ferðaþjónustuna. Þannig sótti meirihluti aðila í ferðaþjónustu þær bjargir sem hið opinbera veitti eins og hlutabótaleið, greiðsluskjól, lánalínur o.s.frv. Að sama skapi hefur stofnunin þurft að skilmálabreyta stærstum hluta lánasafnsins í ferðaþjónustu eins og að ofan greinir.

Hins vegar virðist sem svo að árið 2021 hafi verið bærilegt fyrir viðskiptavinum Byggðastofnunar í ferðaþjónustu, sér í lagi í samanburði við árið á undan og árið 2022 komið vel út heilt á litið. Þannig hafa flestir aðila hafið afborganir að fullu. Samkvæmt spám verður straumur ferðamanna töluverður á næstu árum og útlit innan greinarinnar gott.

3.2.3 Sjávarútvegur

Útlán til sjávarútvegs hafa farið minnkandi undanfarin ár hjá stofnuninni. Tæknivæðing innan greinarinnar gerir það að verkum að stærri útgerðir og vinnslur verða hagkvæmari en þær smærri þar sem viðskiptamódelið er viðkvæmara og framlegðin minni. Þá virðist sem svo að bankarnir séu viljugri til þess að fjármagna verkefni í landsbyggðunum með veði í kvóta en önnur. Þó berast stofnuninni á

tíðum beiðnir frá viðkvæmum sjávarbyggðum um fjármögnun til útgerðar eða fiskvinnslu sem erfitt hefur verið að sinna sökum óvissu með verðmæti veða á þessum svæðum. Til þess að bregðast við þessu var stofnaður sérstakur lánaflokkur með tilkomu ábyrgðakerfis COSME til fiskvinnslu og/eða útgerða í viðkvæmum sjávarbyggðum. Hefur þetta reynst vel og stöðug eftirspurn hefur verið í lánaflokkinn.

3.2.4 Fiskeldi

Stöðugur vöxtur hefur verið í fiskeldi undanfarin ár og gera áætlanir fyrirtækja í greininni ráð fyrir að hann haldi áfram. Fyrirtækin hafa verið að útvega sér starfsleyfi, rækta seiði og auka eldismassa í kvím. Ljóst er að forsvarsmenn fiskelda á Íslandi eru stórhuga og töluverðu fjármagni þegar verið varið í greinina. Lítið hefur verið sótt í lánveitingar Byggðastofnunar í þessari atvinnugrein undanfarin misseri.

3.3 Útlánaáætlun og verkefni á sviði lánamála á árinu 2023

Á árinu 2023 er áætlað að ný útlán stofnunarinnar verði um 3 ma.kr. Til samanburðar höfðu verið veittir 2,2 ma.kr. um miðjan nóvembermánuð 2022.

Á árinu 2023 er gert ráð fyrir að framlag í afskriftarreikning útlána verði að hámarki 225 m.kr. Áhætta vegna nýrra útlána mun takmarkast af því, en framlög í afskriftarreikning eru ákveðin af lánanefnd við ákvörðun um lánveitingu, og færð til gjalda við útborgun lánsins. Nauðsynlegt getur reynst að taka útlánaáætlun til endurskoðunar ef aðstæður breytast. Megin markmiðin eru að útlánageta stofnunarinnar nýtist sem allra best og að uppfylla skilyrði laga um fjármálafyrirtæki um lágmarks eiginfjárhlutfall stofnunarinnar.

Fram til ársins 2014 var einungis einn lánaflokkur í boði hjá stofnuninni, en þá voru kynnt til sögunnar svokölluð Landbúnaðarlán. Þau voru hugsuð til að auðvelda nýliðun í landbúnaði og bjóða ungum bændum hagstæð lán til jarðakaupa. Flokkurinn var svo útvíkkaður skömmu síðar og nær einnig yfir endurbætur og uppbyggingar á búum í rekstri og veitir nú ungum bændum allt að 90% fjármögnunarmöguleika. Skömmu síðar fóru svo af stað lán til stuðnings fyrirtækjareksturs kvenna í þeim tilgangi að efla þátttöku kvenna að stofnun og rekstri fyrirtækja. Báðir lánaflokkarnir hafa reynst vel og er stöðug eftirspurn í þá. Nýsköpunarlán fóru svo í loftið á haustmánuðum 2017, en aðgengi að fjármagni til nýsköpunar utan höfuðborgarsvæðisins hefur verið takmarkað, frumkvöðlar talið lítinn stuðning þar að finna og eftirsóknarvert fyrir byggðapróun að bæta úr með bættu aðgengi að polinmóðu lánsfjármagni. Árið 2020 fór í loftið lánaflokkurinn Græn lán sem hefur það að markmiði að styðja við umhverfisvæn verkefni í landsbyggðunum og árið 2021 sérstakur lánaflokkur til fiskvinnslu og/eða útgerða í viðkvæmum sjávarbyggðum. Lánaflokkar stofnunarinnar eru því nú orðnir sex og vöruframboð hennar til þess fallið að mæta þörfum landsbyggðanna.

Samantekt allra lánaflokka Byggðastofnunar má lesa úr eftirfarandi mynd.

LÁNAFLOKKAR BYGGÐASTOFNUNAR

- **Almenn lán**
  - 5,5% verðtryggt
  - 4% álag á REIBOR
  - 4,5% álag á LIBOR eða EURIBOR
  - Lánstími allt að 20 ár
- **Landbúnaður**
  - 4,5% verðtryggt
  - 3,5% álag á REIBOR*
  - Lánstími allt að 25 ár
  - Á jörð verður að vera búskapur og fóst búseta
  - Möguleiki á eingöngu vaxtagreiðslum í allt að 3 ár
  - Sérstakar veðakröfur vegna kynslóðaskipta
    - 90% veðsetning í jörðum/lóðum/fasteignum
    - 75% veðsetning í vélum og tækjum
- **Atvinnurekstur kvenna**
  - 4,8% verðtryggt
  - 3% álag á REIBOR*
  - Lánstími allt að 10 ár
  - Að lágmarki 75% félagsins í eigu kvenna og undir stjórn þeirra
  - Lánsupphæðir
    - Allt að 5mkr. án trygginga
    - Allt að 10 mkr. með tryggingum
- **Lán til fiskvinnslu/útgerða í viðkvæmum sjávarbyggðum**
  - Veitt á skilgreindum svæðum, sjá næstu glæru
  - Allt að 75% veðsetning í skipum með kvóta
    - 4,8% verðtryggt
    - 3,5% álag á REIBOR*
    - 3,5% álag á EURIBOR
  - Allt að 80% veðsetning í fiskvinnsluhúsum og/eða allt að 75% veðsetning í vélum og tækjum
    - 5,7% verðtryggt
    - 4% álag á REIBOR*
    - 4,5% álag á EURIBOR
- **Nýsköpunarlán**
  - 4,5% álag á REIBOR*
  - Lánstími allt að 10 ár
  - Lánsupphæð að hámarki 10 mkr.
  - Tryggingar : hlutafé/hugmynd/vörumerki þar sem við á auk 50% ssk ábyrgðar forsvarsmanna
  - Möguleiki á:
    - Algjöru greiðsluleysi fyrstu tvö árin
    - Greiða eingöngu vexti næsta ár á eftir
  - Eiginfjárframlag skal vera jafnt lánsupphæð að lágmarki
- **Græn lán**
  - 4,8% verðtryggt
  - 3% álag á REIBOR*
  - Lánstími allt að 20 ár
  - Möguleiki á eingöngu vaxtagreiðslum í allt að 3 ár
  - Til umhverfisvænna verkefna
  - Lánstími í samræmi við veðandlag
  - Sérstakar veðakröfur
    - 90% veðsetning í jörðum/lóðum/fasteignum
    - 75% veðsetning í vélum og tækjum

*Álag á REIBOR kjör lána sem falla undir COSME ábyrgðarsamkomulagið er 0,2% lægra.

Almennar veðakröfur lána Byggðastofnunar:
75% veðsetning í jörðum/lóðum/fasteignum
50% veðsetning í vélum og tækjum
60% veðsetning í skipum með kvóta
Lántökugjald allra lána : 1,8%

UPPFÆRT 1.12.2022

Mikil óvissa er í efnahagslífinu og má leiða líkum að því að eftirspurn verði áfram minni en verið hefur vegna hærri vaxta og verðbólgu. Í ljósi þess verður á árinu 2023 lögð áhersla á eftirfarandi viðmið:

1. Vegin meðaláhætta allra útlána ársins 2023 verði ekki hærri en 10%.
2. Miðað skal við að áhætta vegna eins eða fleiri tengdra aðila fari ekki yfir 10% af eigin fé stofnunarinnar á hverjum tíma.
3. Sköpun eða varðveisla varanlegra starfa verði í forgrunni.
4. Að nægjanlegt eiginfjárframlag sé til nýrra verkefna.
5. Að trúverðugar rekstraráætlanir sýni fram á greiðslugetu.
6. Að öllu jöfnu verði fjármögnun stofnunarinnar til nýrra verkefna en ekki endurfjármögnunar.

Reglubundinni lánastarfsemi Byggðastofnunar verður haldið áfram með óbreyttu sniði. Auk þess verður sérstök áhersla lögð á eftirfarandi verkefni:

3.3.1 Kynningafundir á fjármögnunarstarfsemi í landsbyggðunum og heimsóknir til viðskiptavina

Haldið verður áfram reglubundnum kynningarfundum á fjármögnunarstarfsemi Byggðastofnunar í landsbyggðunum. Þannig hafa viðverutímar verið auglýstir í bæjarblöðum og á vefnum og áhugasamir kynnst fjármögnunarleiðum stofnunarinnar betur auk þess að gefast færi á að ræða sínar hugmyndir við sérfræðinga stofnunarinnar. Þá hafa ferðirnar verið nýttar til þess að heimsækja núverandi viðskiptavini. Þessar ferðir hafa reynst mjög vel og þeim verður því viðhaldið á árinu 2023.

Í nóvember 2022 var haldinn opinn fundur á Egilsstöðum um atvinnuuppbyggingu og þróun íbúðamarkaðar á landsbyggðinni í samvinnu við HMS, Lóu nýsköpunarstyrk, Austurbrú og Samtök

iðnaðarins. Fundurinn var vel sóttur og gekk vonum framár. Framhald verður á þessum fundum á árinu 2023 og stefnt er að fundi á Vestfjörðum í febrúar nk.

Áætlað umfang 2023: ..... 4 mannmánuðir

3.3.2 Áhættustefna– mælingar og eftirfylgni

Byggðastofnun hefur skráð áhættustefnu stofnunarinnar í fjórum megin liðum, þ.e. lausafjánhættu, rekstraráhættu, útlánaáhættu og markaðsáhættu.

Í áhættustefnunni felst greining, mat og stýring á áhættuþáttum í rekstri og skilvirkt skipulag til að meta, mæla eða draga úr áhættu með ígrunduðum ákvörðunum. Sett voru markmið stofnunarinnar í þessum megin áhættuliðum og hvernig eftirfylgni með þeim er háttáð. Í ársfjórðungslegum áhættuskýrslum eru framkvæmdar mælingar á þeim viðmiðum sem sett eru fram í áhættustefnu stofnunarinnar. Umsjónarmaður áhættustýringar kynnis á stjórnarfundum ársfjórðungslegar skýrslur um framkvæmd áhættustefnunnar og stöðu mælikvarða í henni. Til viðbótar kemur árlega út ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) skýrsla sem tekur saman ofangreinda þætti með ítarlegri hætti.

Áfram verður unnið marksviðst að eflingu áhættustýringar með því að fylgjast stöðugt með því hvort þörf sé á að bæta innri ferla og auka skilvirkni greininga og miðlunar á helstu áhættum í rekstri stofnunarinnar.

Áætlað umfang 2023: ..... 2 mannmánuðir

3.3.3 Efling átthagafjáfesta

Veigamikill þáttur í jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu er öflugt atvinnulíf. Stofnunin hefur stutt við atvinnulífið með ýmsu móti, þó helst með lánveitingum til fólks og fyrirtækja vegna ýmiskonar atvinnureksturs. Auk þess á stofnunin hluti í fyrirtækjum um land allt þó fækkað hafi verulega í því safni hin síðustu ár. Færa má fyrir því rök að efling landshlutabundinna eignarhaldsfélaga sé heppileg leið til eflingar atvinnulífs. Þessi félög eru að meirihluta í eigu heimamanna sem bera hag síns nærumhverfis fyrir brjósti og þekkja það best. Byggðastofnun er minnihlutaeigandi sem kemur að félögunum með fjármagn og sérfræðipækkingu. Þetta hefur reynst mikilvægur hluti af atvinnuuppbyggingu til viðbótar við lánveitingar stofnunarinnar.

Nú er svo viðkomið að staða þessara félaga er misjöfn. Þannig liggur t.d. töluvert af lausu fé í Eignarhaldsfélagi Suðurnesja á meðan nánast ekkert er af lausu fé í Eignarhaldsfélagi Suðurlands. Þetta gerir það að verkum að sum félög geta ekki sinnt sínu hlutverki lengur og tekið þátt í nýjum verkefnum. Ekkert slíkt félag er í eigu stofnunarinnar á Vesturlandi eða Norðurlandi eystra.

Lagt er upp með að á árinu verði áfram leitað leiða til að efla getu félaganna með því að auka hlutfé þeirra í samvinnu við aðra hluthafa eða nýja fjáfesta.

Áætlað umfang 2023: ..... 2 mannmánuðir

3.3.4 Samkomulag við EIF um aðild að Invest EU í kjölfar COSME

Á árinu 2023 rennur samkomulag Byggðastofnunar við EIF um aðild að ábyrgðakerfi COSME út. Þess í stað hefur sjóðurinn opnað fyrir umsóknir að nýju ábyrgðakerfi undir nafninu Invest EU. Áður en

stofnunin getur sótt um aðild að því kerfi þarf íslenska ríkið að semja um heildaraðild Íslands að verkefninu en þegar þetta er skrifað í nóvember 2022 hefur slíkt samkomulag ekki enn verið undirritað. Mikilvægt er að stofnunin viðhaldi ábyrgðakerfi af sérstökum lánaflokkum til þess að geta veitt hagstæð lán í landsbyggðunum í samræmi við tilgang sinn. Lagt verður því upp með að slíkur samningur verði undirritaður og taki gildi áður en núverandi COSME samkomulag rennur úr gildi svo ekki myndist eyða í ábyrgðakerfi stofnunarinnar.

4. STUÐNINGUR VIÐ BYGGÐAÞRÓUN

4.1 Lög um Byggðastofnun

2. gr. Hlutverk

Byggðastofnun skipuleggur og vinnur að atvinnuráðgjöf í samstarfi við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og aðra haghafa.

9. gr. Atvinnuráðgjöf

Byggðastofnun skipuleggur og vinnur að ráðgjöf við atvinnulífið á starfssvæði stofnunarinnar í samstarfi við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og aðra.

Stofnunin getur gert samninga við atvinnuþróunarfélög, stofnanir, sveitarfélög, sjálfstætt starfandi ráðgjafa eða aðra um að annast atvinnuráðgjöf á tilteknu sviði, atvinnugrein eða landsvæði.

4.2 Inngangur

Samstarf verður um atvinnu- og byggðaðróun og atvinnuráðgjöf í öllum landshlutum á starfssvæði stofnunarinnar. Þá hefur stofnunin umsjón með verkefninu Brothættar byggðir og úthlutun á aflamarki Byggðastofnunar. Samkvæmt lögum nr. 41/2015 um ívilnanir til nýfjárfestinga á Íslandi var stofnuninni falið að meta áhrif nýfjárfestingar á byggðaðróun og atvinnulíf. Engin beiðni um mat hefur borist frá árinu 2015.

4.2.1 Atvinnuráðgjöf á starfssvæði Byggðastofnunar

Nýir samningar um atvinnu- og byggðaðróun og atvinnuráðgjöf hafa verið kynntir fyrir núverandi samningsaðilum. Gert er ráð fyrir gildistíma til 31. desember 2027. Samningarnir eru uppsegjanlegir með sex mánaða fyrirvara.

Markmið samninganna er að:

- Skapa grundvöll um samstarf við byggðaðróun í samræmi við stefnu Alþingis í byggðamálum, með áherslu á búsetskilyrði og samkeppnishæfi, nýsköpunar- og atvinnuþróunarstarf.
- Samþætta áherslur ríkisins og sameiginlegar áherslur á starfssvæði viðkomandi félags innan byggðaðróunar og atvinnuráðgjafar, m.a. í samræmi við Sóknaráætlun landshlutans.
- Efla og styðja atvinnulíf og nýsköpun í byggðum landsins með árangursríkri og skilvirkri atvinnuráðgjöf á grunni svæðisbundinna styrkleika.
- Byggja upp og efla gagnkvæma miðlun þekkingar, reynslu og hæfni á milli samningsaðila á sviði atvinnuráðgjafar, byggðaðróunar og nýsköpunar.

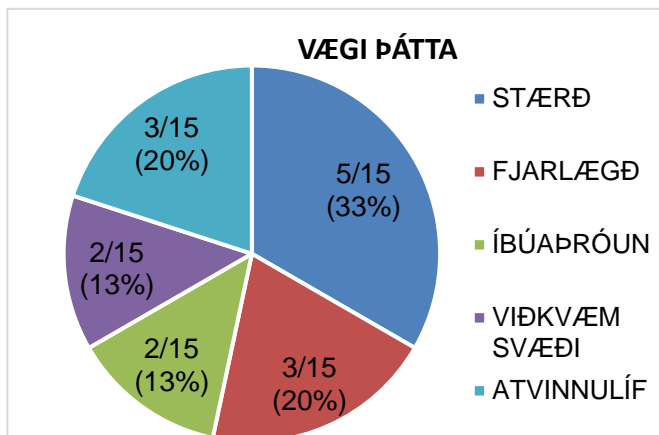
Landshlutasamtök sveitarfélaganna eða þeir aðilar sem Byggðastofnun gerir samninga við skulu meðal annars vinna að atvinnu- og byggðaðróun, atvinnuráðgjöf, nýsköpun, upplýsingaöflun og þekkingarmiðlun og taka þátt í að skipuleggja viðburði á starfssvæðum sínum.

Byggðastofnun leggur samningsaðilum til fjármagn og fylgist með því að starfsemi þeirra sé í samræmi við samninga, veitir faglega aðstoð, hvetur til tengslamyndun atvinnuráðgjafa og gengst fyrir fundum, ráðstefnum og náms- og kynnisferðum. Í samningunum eru ákvæði um skil á starfsáætlun, ársreikningi og ársskýrslu þar sem fram koma mælanlegar upplýsingar um þjónustustig atvinnuráðgjafa, um fjölda

og eðli atvinnu- og byggðapróunarverkefna sem og upplýsingar um þekkingaryfirfærslu s.s. í formi námskeiða og vinnustofa sem haldnar voru á starfsvæðinu og þátttöku í innlendum og erlendum samstarfsverkefnum.

Ný reikniregla var samþykkt á stjórnarfundum 24.nóvember 2022. Reiknireglan byggir á fimm yfirþáttum: 1) Stærð, 2) Fjarlægð, 3) Íbúapróun, 4) Viðkvæm svæði, og 5) Atvinnulífi. Líta má á stærð og fjarlægð sem nokkurs konar fasta, þó einhverjar breytingar geti orðið á þeim til langs tíma, á meðan aðrir þættir geta breyst meira milli ára.

Heildarvignt allra þátta er 15. „Föstu“ þættirnir tveir hafa samanlagða vignt 8/15 (53%): Stærð hefur vigntina 5/15 og fjarlægð 3/15. „Breytilegu“ þættirnir þrír hafa samanlagða vignt 7/15 (47%): Atvinnulíf hefur vigntina 3/15, íbúapróun 2/15 og viðkvæm svæði 2/15. Flestir þáttanna fimm byggja á undirþáttum sem einnig hafa mismunandi vægi innbyrðis. Vegna þess að eðli gagnanna sem liggja að

baki hverjum þætti er mismunandi er notast við stöðlun (e. standardization) þar sem meðaltal og staðalfrávik allra landshluta eru reiknuð og svo er hverjum landshluta reiknað gildi sem segir til um það hversu mörgum staðalfrávikum hann lendir frá meðaltalinu. Vegna þess hve fáir landshlutarnir eru lenda stöðluðu gildin alltaf innan við tveimur staðalfrávikum frá meðaltali og því hentar vel að reikna þau upp í skalann 1 til 5 fyrir hvern þátt. Á þennan veg er bæði einfalt að bera saman breytur sem hafa mjög ólík gildi, t.d. íbúafjöldi og fjöldi vinnusóknarsvæða og gæta þess að skalinn sem notaður er fyrir hvern stakan lið sé ekki of víður ef breytileiki innan hans er lítill. Eftir að búið er að færa undirþættina yfir á skalann 1 til 5 fær yfirþátturinn gildi sem samsvarar vegnu meðaltali samsvarandi undirþátta.

Stuðningur Byggðastofnunar við atvinnuráðgjöfina verður í samræmi við samninga þar um, fjárveitingar samkvæmt fjárlögum 2023 og reiknireglu stjórnar Byggðastofnunar um skiptingu fjár. Á árinu 2023 verður stuðningur til atvinnuráðgjafar 244,4 m.kr. Miðað við ofangreint verður skipting fjár til atvinnuþróunarinnar á árinu 2023 sem hér segir:

Skipting fjár til atvinnuráðgjafar árið 2023		
Vestfirðir	17,05%	41.681.746
Norðurland eystra	16,33%	39.915.988
Austurland	14,46%	35.344.407
Suðurland	14,41%	35.220.105
Vesturland	13,82%	33.780.693
Norðurland vestra	13,71%	33.512.466
Suðurnes	10,21%	24.944.595
	100%	244.400.000
Fundur og endurmenntun		0
Alls		244.400.000

4.2.2 Stuðningur við brothætt byggðarlög

Á árinu 2023 verða Bakkafjörður, Strandabyggð, Dalabyggð, Stöðvarfjörður og Árneshreppur þátttökubyggðarlög í verkefninu Brothættar byggðir. Kannað verður hvort hægt verði að taka inn eitt byggðarlag á árinu.

Fyrir hvert byggðarlag er skipuð verkefnisstjórn sem í sitja fulltrúar íbúa, sveitarfélags, Byggðastofnunar og landshlutasamtaka. Einn af lykilþáttum verkefnisins er að leiða fram vilja og skoðanir íbúanna sjálfra og hefist sú vinna á tveggja daga íbúáþingi. Með því er ætlunin að leita lausna á forsendum íbúanna. Út frá greiningu á stöðu byggðarlags og niðurstöðum íbúáþings er mótuð stefna og verkefnisáætlun fyrir byggðarlagið með það fyrir augum að allir sem að verkefninu koma hafi skýra sýn á nauðsynlegar aðgerðir.

Verkefnið miðar að víðtæku samráði íbúa, sveitarfélags, landshlutasamtaka og ríkisvalds og því að virkja þekkingu og getu innan byggðarlaga til að móta markmið og lausnir. Þeim aðferðum sem beitt er, er ætlað að stuðla að valdeflingu (e. „empowerment“), sem birtist m.a. í fyrirkomulagi funda og í ferlinu í heild sinni. Meginmarkmið verkefnisins er að stöðva viðvarandi fólksfækkun í smærri byggðakjörnum og í sveitum landsins. Undirmerkið eru:

- Að auka viðnámsþrótt brothættra byggðarlaga gegn hnignun svo sem fólksfækkun, skekktri aldursdreifingu og áföllum í atvinnulífi.
- Að virkja frumkvæði íbúa og samtakamátt og auka vitund þeirra um eigin þátt í þróun samfélagsins.
- Að gefa íbúum kost á að taka þátt í forgangsröðun málefna.
- Að stilla saman strengi ríkis, sveitarfélags, opinberra stofnana, atvinnulífs og íbúa í ákvörðunum sem varða viðkomandi byggðarlag.
- Að nýta verkefnið til að vekja athygli á viðfangsefnum sem eiga við í fleiru en einu byggðarlagi og leita lausna á þeim í samstarfi við stjórnvöld og aðra hagsmunaaðila.

Nú skiptist verkefnið í fjóra áfanga og getur verkefnistíminn verið allt að fimm ár í hverju byggðarlagi. Gert er ráð fyrir því að ráðinn sé verkefnisstjóri sem sinni þátttökubyggðarlögum á tilteknu svæði. Fjárhagsáætlun er gerð fyrir verkefnið Brothættar byggðir sem uppfærð er árlega. Í fjárhagsáætluninni er gert ráð fyrir kostnaði vegna verkefnisstjóra, styrkja og annars kostnaðar sem fellur á verkefnið í hverju byggðarlagi og á landsvísu.

Á árinu 2023 verður unnin greining á áhrifum verkefnisins á byggðapróun og eflingu byggðarlaganna, en 10 ár eru liðin frá því að verkefnið hófst sem tilraunarverkefni á Raufarhöfn árið 2012.

4.2.3 Aflamark Byggðastofnunar

Aflamark Byggðastofnunar byggir á 10. gr. a. í lögum um stjórn fiskveiða nr. 116/2006 með síðari breytingum. Þegar þetta er skrifað hefur stofnunin ekki verið úthlutað aflamarki vegna fiskveiðisins 2022/2023. Í gildi eru þrettán samningar á ellefu stöðum um samtals 4.960 þorskígilstonn auk þess sem flutningur á 643 þorskígildistonnnum var heimilaður frá fyrra fiskveiðiári. Gildandi samningar eru á; sunnanverðum Vestfjörðum, Þingeyri, Flateyri, Suðureyri, Drangnesi, Hrísey, Grímsey (tveir samningar), Raufarhöfn, Bakkafirði (tveir samningar), Breiðdalsvík og Djúpvogi. Flestir samningar um

aflamark eru gerðir til 6 ára og er nú nýbyrjað síðasta samningsár á Breiðdalsvík. Aðrir samningar renna út eftir fiskveiðiárið 2023/2024.

Athugun haustið 2022 leiddi í ljós að í flestum tilfellum höfðu samningsaðilar staðið við gerða samninga á fiskveiðiárinu 2021/2022 en einstaka tilfelli þurfa frekari skoðunar við vegna misræmis sem komið hefur í ljós við skýrsluskil. Ljóst er að sá stuðningur sem felst í aflamarki stofnunarinnar skiptir miklu máli um sköpun og varðveislu starfa í þeim byggðarlögum sem hans nýtur. Hefur það m.a. ítrekað komið fram hjá handhöfum samninganna að ef ekki væri fyrir þann stuðning sem í aflamarkinu felst væri ólíklegt að fiskvinnsla væri rekin í viðkomandi byggðarlögum.

Á árinu er gert ráð fyrir almennri eftirfylgni eins og fyrri ár, umsýslu, fundum og heimsóknum vegna verkefnisins. Til viðbótar við upplýsingaöflun fyrri ára eru í fyrsta skipti fengnar upplýsingar um vinnslumagn frá Fiskistofu sem nýtast í samanburði við skilaskýrslur samningshafa þar sem þeir gera grein fyrir framgangi verkefnisins að afloknu hverju fiskveiðiári. Tilgangur þess er að safna frekari upplýsingum um framgang verkefnanna og fylgjast með hvernig samningunum hefur verið framfylgt ásamt því að leggja mat á árangur af samningunum.

Framangreind upplýsingaöflun um vinnslumagn mun auka skilvirkni eftirlitsins og verður sniðmát vegna skila á upplýsingum um framkvæmd samninganna uppfært til samræmis við þær viðbótar upplýsingar. Þannig er stöðugt er unnið að því að bæta umsýslu stofnunarinnar um þetta mikilvæga verkefni. Mikið magn gagna og upplýsinga berst ár hvert frá vinnslum og útgerðum og hafa upplýsingarnar í gegnum árin verið á mismunandi formi og oft töluvert flóknar. Sú nýbreytni var tekin upp á fiskveiðiárinu 2020/2021 að samningshafar útfylltu staðlað form til upplýsingagjafar og einfaldar þetta alla yfirferð. Haldið verður áfram að þróa form skilagagna til aukinnar skilvirkni og m.a. kannaðir möguleika á rafrænum skýrsluskilum í gegnum gátt stofnunarinnar en einhver tími mun þó líða áður en sá valmöguleiki verður tilbúinn.

4.2.4 Kynning á starfsemi Byggðastofnunar í sveitarstjórnnum

Mikil nýliðun varð í sveitarstjórnnum víða um land í seinustu kosningum. Viðbúið er að margir sveitarstjórnarmenn þekki takmarkað til með hvaða hætti Byggðastofnun getur stutt við landsbyggðirnar. Á árinu verður haldið í markvisst kynningarstarf þar sem sveitarstjórnir verða heimsóttar og þeim kynnt fjölbreytt þjónustuframboð stofnunarinnar með það fyrir augum að auka sýnileika hennar og efla enn frekar tengslin við landsbyggðirnar.

4.2.5 Svæðisbundin flutningsjöfnun

Samkvæmt lögum nr. 160/2011 ber Byggðastofnun að annast framkvæmd styrkveitinga II. og III. kafla laganna sem fjalla um flutningsjöfnunarstyrki til framleiðenda og flutningsjöfnunarstyrki vegna sölu olíuvara. Stefnt er að því að auglýsa úthlutun vegna ársins 2022 þann 1. febrúar 2023 og er umsóknarfrestur til og með 31. mars skv. lögnum.

Stefnt er að breytingum á umsóknarferli flutningsjöfnunarstyrkja til framleiðenda með það í huga að einfalda vinnu umsækjanda, auka framleiðni yfirferðar og spara kostnað. Umsóknir sem berast innan lögbundins frests verða yfirfarnar, afgreiddar og síðar greiddar út samkvæmt lögum og reglum. Að lokinni úthlutun er stefnt að því að heimsækja hluta styrkþega samkvæmt heimild í lögnum. Samkvæmt fjármálaáætlun ríkisstjórnarinnar er gert ráð fyrir því að 166,7 m.kr. verði úthlutað í verkefnið á árinu 2023.

Árið 2022 var í fyrsta skipti veittur flutningsjöfnunarstyrkur vegna sölu olíuvara, skv. III. kafla laga nr. 160/2011 og reglugerð nr. 890/2021, eftir niðurlagningu flutningsjöfnunarsjóðs olíuvara. Fyrir úthlutun voru allir ferlar skapaðir innanhúss og fundað með umsækjendum og þeim veitt sú aðstoð sem þurfti til að klára umsókn í fyrsta skipti samkvæmt nýrri framkvæmd. Úthlutun gekk vel fyrir sig og virðist hafa verið ánægja með ferlið hjá umsækjendum. Fjárhæð vegna ársins 2023 er ákveðin í fjárlögum ársins 2022 en samkvæmt upplýsingum frá Innviðaráðuneytinu hefur ekki verið ákveðið hver upphæðin er fyrir næsta ár.

Kostnaður Byggðastofnunar af móttöku og umsýslu umsókna um styrki samkvæmt lögum þessum greiðist af fjárveitingu fyrir jöfnun flutningskostnaðar og jöfnun flutningskostnaðar olíuvara. Rukkað er tímagjald vegna vinnu sérfræðinga samkvæmt gjaldskrá Byggðastofnunar með heimild í 3. töl. 2. mgr. 14. gr. laga nr. 106/1999 um Byggðastofnun.

4.2.6 Annar stuðningur við byggðapróun

Frá árinu 2005 hefur Byggðastofnun ásamt Listahátíð í Reykjavík og Ícelandair staðið að veitingu Eyrarrósarinnar sem er viðurkenning fyrir framúrskarandi menningarverkefni á starfssvæði Byggðastofnunar. Eyrarrósinn er veitt annað hvert ár, næst árið 2023.

Landstólpinn er samfélagsviðurkenning sem Byggðastofnun veitir á ársfundi sínum og var það gert í fyrsta sinn árið 2011. Landstólpinn er viðurkenningu til einstaklings, fyrirtækis, stofnunar eða sveitarfélags vegna verkefnis, starfsemi, umfjöllunar eða annars sem aukið hefur veg byggðarlagsins.

4.3 Verkefni á sviði atvinnu- og byggðapróunar á árinu 2023

4.3.1 Stuðningur við atvinnu- og byggðapróun

Á árinu 2023 verður stuðningur Byggðastofnunar við samningsaðila um atvinnu- og byggðapróun og atvinnuráðgjöf í samræmi við samninga þar um, fjárveitingar á fjárlögum 2023 og reiknireglu stjórnar Byggðastofnunar um skiptingu fjár. Fyrirhugað er að fara til Noregs næsta vor í náms- og kynnisferð.

Áætlað umfang 2023:

Samstarf um atvinnu- og byggðapróun: ..... 3 mannmánuðir

4.3.2 Brothættar byggðir

Verkefnið mun ná til fimm byggðarlaga á árinu 2023. Gerð verður úttekt á verkefninu og haldin afmælishátíð.

Áætlað umfang 2023:

Samhæfing og yfirumsjón verkefnisins: ..... 16 mannmánuðir

Úttekt og afmælishátíð: ..... 1 mannmánuður

4.3.3 Aflamark Byggðastofnunar

Áfram verður unnið að almennri umsýslu með þeim samningum sem í gildi eru. Með auknum fjölda samninga hafa samskipti og umsýsla vegna verkefnisins orðið meiri en gert var ráð fyrir í upphafi.

Stöðugt er unnið að því að bæta eftirfylgni með framkvæmd samninga, m.a. í samstarfi við Fiskistofu, hvað varðar vinnslumagn. Fyrir næsta fiskveiðiár verða einnig kannaðir möguleikar á rafrænum skýrsluskilum samningshafa í gegnum gátt stofnunarinnar.

Áætlað umfang 2023:

Vinna við aflamark: ..... 3 mannmánuðir

4.3.4 Kynning á starfsemi Byggðastofnunar í sveitarstjórnun

Á árinu verður haldið í markvisst kynningarstarf þar sem sveitarstjórnir verða heimsóttar og þeim kynnt fjölbreytt þjónustuframboð stofnunarinnar með það fyrir augum að auka sýnileika hennar og efla enn frekar tengslin við landsbyggðirnar.

Áætlað umfang 2023:

Kynning á starfsemi Byggðastofnunar í sveitastjórnun: ..... 3 mannmánuðir

4.3.5 Svæðisbundin flutningsjöfnun

Stefnt er að því að auglýsa úthlutun vegna ársins 2022 þann 1. febrúar 2023 og er umsóknarfrestur til og með 31. mars skv. lögum. Umsóknir sem berast innan lögbundins frests verða yfirfarnar, afgreiddar og síðar greiddar út samkvæmt lögum og reglum.

Áætlað umfang 2023:

Vinna við flutningsjöfnun: ..... 2 mannmánuðir

4.3.6 Annar stuðningur við byggðapróun

Eyrarrósinn verður veitt fyrri hluta árs 2023. Landstólpinn verður veittur á ársfundi stofnunarinnar.

Áætlað umfang 2023:

Vinna við annan stuðning: ..... 0,5 mannmánuður

5. ÖFLUN OG MIÐLUN UPPLÝSINGA

5.1 Lög um Byggðastofnun

2. gr. Hlutverk

Byggðastofnun fylgist með þróun byggðar í landinu, m.a. með gagnasöfnun og rannsóknum. Stofnunin getur gert eða látið gera áætlanir um þróun byggðar og atvinnulífs í þeim tilgangi að treysta búsetu og atvinnu í byggðum landsins.

8. gr. Rannsóknir á atvinnu- og byggðapróun

Byggðastofnun vinnur að gagnasöfnun og rannsóknum og fylgist með atvinnu- og byggðapróun og helstu áhrifaþáttum hennar og árangri opinberra stuðningsaðgerða á sviði atvinnumála og byggðapróunar, jafnt á Íslandi sem í löndum þar sem svipaðar aðstæður eru. Stofnunin getur tekið þátt í alþjóðlegum rannsóknarverkefnum og gert samninga við háskóla, rannsóknastofnanir og aðra um rannsóknir á þessu sviði.

5.2 Inngangur

Mikilvægt er að gerðar séu vandaðar rannsóknir á áhrifum skipulags opinberrar þjónustu á lífskjör og byggðapróun. Þjónusta á borð við heilbrigðis- og félagsþjónustu, löggæslu og dómstóla, menntun og menningarstarfsemi eru eftirsóknarverð gæði. Skattgreiðendur sækjast eðlilega eftir búsetu á svæðum þar sem þeir geta notið þeirrar þjónustu sem þeir greiða fyrir. Á sama tíma skapar slík þjónusta fjölbreytt störf sem geta eftir búsetu á stórum svæðum og stuðlað að jafnari aldurs- og kynjasamsetningu.

Atvinnusóknarkort Byggðastofnunar leggur mikilvægan grunn að frekari rannsóknum en enn er þó tiltölulega lítið vitað um þætti eins og fasteignamarkað, samskiptamynstur milli byggðarlaga og innan svæða. Kannanir á þjónustusókn í öllum landshlutum utan höfuðborgarsvæðisins, sem Byggðastofnun hefur unnið, varpa ljósi á hvert íbúar sækja mismunandi tegundir þjónustu um lengri og skemmri veg.

Ánægja með búsetu tengist margvíslegum lífsgæðum m.a. á borð við manngert umhverfi, umferð og samgöngur því er mikilvægt að auka þekkingu á áhrifum samgangna á byggðapróun. Efla þarf rannsóknir á samfélagslegum áhrifum vegakerfisins og stuðla að nýtingu þeirra í ákvarðanatöku í samgöngumálum.

Vart verður áhuga stjórnvalda á að fela stofnuninni fleiri verkefni. Í auknum mæli er kallað eftir greiningum ef upp koma alvarleg vandamál í einstökum atvinnugreinum eða byggðarlögum. Telur stofnunin sér skylt að bregðast fljótt við þegar slík erindi berast.

Haldið verður áfram samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og landshlutasamtök sveitarfélaga.

Í stefnuýfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er víða að finna áform um aðgerðir í byggðamálum sem gefa tilefni til að Byggðastofnun komi að verkum. Stofnunin mun bjóða fram krafta sína eftir því sem tilefni gefst.

5.2.1 Mælaborð, byggðavísitala og þjónustukort um byggðatengdar upplýsingar

Á árinu verður haldið áfram að bæta aðgengi að ýmsum byggðatengdum upplýsingum með mælaborðum sem eru birt á heimasíðu stofnunarinnar. Mælaborðin sýna meðal annars íbúafjölda,

kynja- og aldursdreifingu svæða, fasteignagjöld og orkukostnað heimila um allt land, stöðugildi á vegum ríkisins, atvinnutekjur svæða og niðurstöður íbúakönnunar landshlutanna á gagnvirkan hátt sem gerir notendum kleift að greina stöðu svæða á myndrænan, einfaldan og fljótlegan hátt.

Áfram verður unnið að þróun byggðavísitölu eða svæðavísitölu (rural index) sem er verkfæri sem getur gagnast við að flokka svæði eftir styrkleikum og veikleikum sem nýtist við að ákveða svæðisbundinn ríkisstuðning og/eða sértækar aðgerðir s.s. í tengslum við opinbera grunnþjónustu og/eða ýmiss gjöld sem ríkið leggur á fyrirtæki og einstaklinga.

Haldið verður áfram að kortleggja opinbera þjónustu og viðhalda upplýsingum á þjónustukortinu sem er aðgengilegt á heimasíðu stofnunarinnar.

Markmiðið er að leggja grunn að upplýstri umræðu, stefnumótun og aðgerðum í byggðamálum sem byggir á bestu þekkingu hverju sinni.

5.2.2 Rannsóknir og greiningar

Byggðastofnun safnar og miðlar margvíslegum upplýsingum um stöðu og framtíðarhorfur landsbyggðanna. Þar má til dæmis nefna greinargerðir sem fylgt hafa byggðaáætlunum, nú síðast greinargerð sem fylgir þingsályktun um stefnumótandi byggðaáætlun fyrir árin 2022-2036 þar er m.a. fjallað um lýðfræðilega þróun og efnahagsþróun og byggðamál í alþjóðlegu samhengi. Á árinu verðar framkvæmdar þjónustukannanir í öllum landshlutum. Þá verður lokið við rannsókn á áhrifum náttúruhamfara á byggðafestu.

Í starfsáætluninni þarf að gera ráð fyrir svigrúmi til að bregðast við óvæntum erindum. Í auknum mæli er óskað eftir aðkomu Byggðastofnunar að ýmsum verkefnum á vegum Alþingis, ráðuneyta og annarra opinberra stofnana. Sem dæmi um slík verkefni er staðarvalsgreining sem unnin var að beiðni dómsmálaráðuneytisins um mögulegt aðsetur fyrir sýslumann Íslands og um stöðu sauðfjárræktar á Íslandi að beiðni innviðaráðuneytisins. Þá hefur innviðaráðuneytið óskað eftir aðkomu stofnunarinnar við hönnun mælikvarða í tengslum við aðgerðaáætlun stjórnvalda í málefnum sveitarfélaga.

5.2.3 Umsagnir um þingmál og mat á áhrifum nýfjárfestingarverkefna

Samkvæmt lögum nr.123/2015 veitir Byggðastofnun fjárlaganefnd Alþingis umsögn um áhrif fjárlagafrumvarpsins á byggðaþróun í landinu. Stofnunin mun sinna beiðnum sem berast um umsagnir þingmála og senda inn umsagnir að eigin frumkvæði eftir því sem tilefni er til. Með lögum nr.41/2015 um ívilnanir til fjárfestingarverkefna á Íslandi fékk Byggðastofnun það hlutverk að meta áhrif viðkomandi fjárfestingarverkefnis á byggðaþróun og atvinnulíf.

5.2.4 Byggðaráðstefna og stuðningur við rannsóknir og stefnumótun

Byggðaráðstefna verður haldin haustið 2023. Tilgangur byggðaráðstefnunnar er að tengja saman fræðilega og hagnýta þekkingu á byggðamálum með það að markmiði að stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land. Leitast er við að ná fram ólíkum sjónarmiðum þeirra sem vinna að rannsóknum og stefnumótun á vettvangi byggðamála með áherslu á tiltekinn málaflokk hverju sinni. Byggðaráðstefna var haldin síðast í Höfðabrekku í Vík í Mýrdal í október 2021. Undir yfirskriftinni: *Menntun óháð staðsetningar* í samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga, Háskólafélag Suðurlands, Samtök sunnlenskra sveitarfélaga og Mýrdalshrepp.

Byggðastofnun stofnaði ásamt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu Byggðarannsóknarsjóð sem hefur haft til úthlutunar 10 m.kr. á ári. Tilgangur sjóðsins er að efla byggðarannsóknir og bæta þannig þekkingargrunn fyrir stefnumótun og aðgerðir í byggðamálum. Fyrsta úthlutun úr sjóðnum fór fram á ársfundi Byggðastofnunar vorið 2015. Tveir starfsmenn stofnunarinnar sitja í stjórn Byggðarannsóknarsjóðs. Frá árinu 2015 hefur Byggðastofnun veitt styrki til meistaranema sem vinna að lokaverkefni á sviði byggðaþróunar. Tveir starfsmenn stofnunarinnar sitja í úthlutunarnefnd sjóðsins. Annað hvert ár er haldin byggðaráðstefna í samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga og fleiri aðila.

Byggðafesta og búferlaflutningar er samstarfsverkefni Byggðastofnunar og háskólakennara við ýmsar háskólastofnanir. Meginmarkmið rannsóknarinnar var að draga saman stöðu þekkingar á byggðafestu og búferlaflutningum á Íslandi, safna nýjum gögnum sem varpað gætu ljósi á þróun, stöðu og framtíðarhorfur og kortleggja helstu viðfangsefni og frekari rannsóknir að þessu sviði. Háskólaútgáfan gefur verkið út í árslok 2022 og á árinu 2023 verða helstu niðurstöður rannsóknarinnar kynntar á innlendum og erlendum vettvangi m.a. á Byggðaráðstefnunni og á innlendum og erlendum þjóðfélagsráðstefnum.

5.2.5 Samfélagsmiðlun

Markmið og megináherslur með þátttöku Byggðastofnunar á samfélagsmiðlum er að upplýsa um hlutverk, tilgang og störf stofnunarinnar og stuðla að auknu upplýsingaflæði til almennings. Hvetja til og taka þátt í umræðu um byggðamál og stuðla að markaðssetningu landsbyggðanna hvort sem er til búsetu eða atvinnu. Megináherslur á samfélagsmiðlum er að vera upplýsandi og fræðandi, frumleg og jákvæð með það að markmiði að sýna byggðamál í jákvæðu ljósi. Góð kynning á landsbyggðunum út á við er mikilvæg fyrir ímynd landsbyggðanna með tilliti til búsetu og nýrrar atvinnustarfsemi. Birtingar á heimsíðu og öðrum samfélagsmiðlum Byggðastofnunar eykur líkur á landsmiðlar og svæðismiðlar taki þær upp í sínum miðlum.

5.3 Verkefni við söfnun og miðlun upplýsinga á árinu 2023

5.3.1 Mælaborð, þjónustukort og byggðavísitala

Byggðatengdum upplýsingum verður safnað og varðveisla þeirra tryggð í mælaborðum og gagnagrunni Byggðastofnunar. Með framsetningu á tölulegum upplýsingum með myndrænum hætti með mælaborðum er stutt við rannsóknir á byggðatengdum málefnum og leitast við að auka þekkingu og vitund almennings um byggðaþróun. Áfram verður unnið að þróun byggðavísitölu eða svæðavísitölu (rural index) verkfæri sem gagnast m.a. við stefnumótun og við að ákvarða svæðisbundinn stuðning. Þá verður unnið að uppfærslu og viðhaldi þjónustukortsins. Haldið verður áfram samstarfi við Þjóðskrá, Skipulagsstofnun, Hagstofu Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga, Landmælingar, Nordregio, landshlutasamtökin og fleiri aðila um gagnaöflun og þróun myndrænnar framsetningar byggðatengdra upplýsinga.

Áætlað umfang 2023:

Vinna við mælaborð: ..... 6 mannmánuðir

Vinna við þjónustukort: ..... 4 mannmánuðir

Próunarvinna við byggðavísitölu: ..... 3 mannmánuðir

5.3.2 Rannsóknir og greiningar

Framkvæmd verður þjónustukönnun í þeim tilgangi að varpa ljósi á þjónustusóknarsvæðin og hvert íbúar sækja tiltekna þjónustu. Lokið verður við rannsókn á áhrifum náttúruhamfara á byggðafestu á völdum svæðum. Samkvæmt reglugerð um svæðisbundinn stuðning í sauðfjárrækt vinnur Byggðastofnun árlega skilgreiningu fyrir MAST um þau bú sem njóta eiga stuðnings. Þá mun stofnunin vinna úttekt á fasteignagjöldum og orkukostnaði heimila. Vinna greiningu á atvinnutekjum eftir atvinnugreinum og svæðum. Sem og greiningu á staðsetningu starfa á vegum ríkisins eftir skiptingu stöðugilda ríkisins á málaflokka ráðuneyta í hverjum landshluta. Stofnunin mun vinna eftir föngum úttektir og greiningar fyrir ráðuneyti, sveitarstjórnir og landshlutasamtök.

Áætlað umfang 2021:

Þjónustukönnun ..... 2 mannmánuðir

Áhrif náttúruhamfara á byggðafestu..... 2 mannmánuðir

Vinna við úttektir og greiningar..... 10 mannmánuðir

5.3.3 Byggðáhrif frumvarps til fjárlaga, umsagnir um þingmál og áhrif nýfjárfestingarverkefna

Unnið verður mat á áhrifum fjárlagafrumvarps á byggðapróun. Veittar verða umsagnir um þingmál eftir því sem tilefni er til. Unnið verður mat á áhrifum þeirra fjárfestingarverkefna sem óskað verður eftir af hálfu ráðuneytis.

Áætlað umfang 2023:

Vinna við umsagnir: ..... 3 mannmánuðir

5.3.4 Byggðaráðstefna og stuðningur við rannsóknir, stefnumótun og byggðaráðstefna

Haldin verður byggðaráðstefna haustið 2023 í samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga og fleiri. Með starfrækslu Byggðarannsóknarsjóðs gefst tækifæri til að styðja við rannsóknir á sviði byggðamála. Byggðastofnun auglýsir eftir umsóknum og annast samskipti við umsækjendur en stjórn sjóðsins metur umsóknir og skilar tillögum um stuðning til stjórnar Byggðastofnunar. Úthlutun styrkja fer fram á ársfundi Byggðastofnunar. Auglýst verður eftir umsóknum frá meistaranemum um styrki til meistaraverkefna sem tengjast byggðamálum. Þátttöku í nefndastörfum á vegum opinberra aðila verður sinnt eftir því sem óskað verður eftir og tæk eru á.

Áætlað umfang 2023:

Byggðaráðstefna: ..... 1 mannmánuður

Stuðningur við rannsóknir og stefnumótun: ..... 1 mannmánuður

Nefndastörf: ..... 3 mannmánuðir

5.3.5 Samfélagsmiðlun

Haldið verður áfram að efla samtalið við almenning, fjölmiðla, kjörna fulltrúa, embættisfólk og annað áhugafólk um málefni landsbyggðanna. Sett verður upp birtingaáætlun sem tekur til allra birtinga efnis á vegum stofnunarinnar. Eftirfarandi verður haft að leiðarljósi; að lágmarki ein birting á viku á heimsíðu, tvær birtingar á feisbók á viku, sex birtingar greina og fréttatilkynninga í landsmiðlum árinu og sex yfirtökur á Instagram.

Áætlað umfang 2023: ..... 2 mannmánuðir

5.3.6 Verkefni utan starfsáætlunar

Tilfallandi verkefni sem falin eru stofnuninni utan starfsáætlunar frá þingi, ráðuneyti, stjórn eða öðrum haghöfum.

Áætlað umfang 2023: ..... 2 mannmánuðir

6. STJÓRNSÝSLA PÓSTMÁLA

Sumarið 2021 var samþykkt á Alþingi frumvarp samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra til laga um breytingar á lögum um póstpjónustu og lögum um Byggðastofnun (flutningur póstmála). Frumvarpið tók nokkrum breytingum í meðförum þingsins en var birt sem lög nr. 76/2021 þann 25. júní 2021. Samkvæmt greinargerð með frumvarpinu var markmið þess að mæla fyrir um þær lagabreytingar sem nauðsynlegar voru til að færa stjórnsýslu og eftirlit með póstpjónustu frá Póst- og fjarskiptastofnun (PFS) til Byggðastofnunar, í samvinnu við báðar stofnanir. Aðgengi að þjónustu er á meðal mikilvægustu forsendna byggðar um allt land. Í lögum um byggðaáætlun og sóknaráætlanir nr. 69/2015 er því meginmarkmiði lýst á sviði byggðamála að jafna tækifæri allra landsmanna til atvinnu og þjónustu, jafna lífskjör og stuðla að sjálfbærri þróun byggðarlaga um allt land.² Aðgengi að viðeigandi póstpjónustu er á meðal mikilvægustu þjónustubátta og mætti jafnvel flokka sem grunnþjónustu. Veiting póstpjónustu er því ekki síst byggðamál sem verður að nálgast út frá hagsmunum þeirra sem þjónustunnar njóta.

Byggðastofnun hefur síðastliðið ár sinnt þekkingaröflun þar sem flutningi verkefnisins fylgir óhjákvæmilega spekileki. Ráðnir hafa verið 2 starfsmenn til að sinna verkefnum á málefnasviðinu og verklag er að mótast innan stofnunarinnar. Teknar hafa verið 8 stjórnvaldsákvarðanir á sviði póstmála sem beinast allar að alþjónustuveitandanum Íslandspósti ohf. Stefnt er að því að koma á breytingum hvað varðar framkvæmd alþjónustu í pósti og greiðslur vegna hennar.

7. STARFSÁÆTLUN STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR

Í samræmi við góða stjórnarhætti skilgreinir stjórn Byggðastofnunar árlega mikilvægustu verkefni sín, markmið og stefnu stofnunarinnar og gera starfsáætlun um störf sín. Í þessari starfsáætlun eru sett niður þau föstu verkefni sem stjórn Byggðastofnunar tekur fyrir á fundum sínum samkvæmt reglum um störf stjórnar Byggðastofnunar og lagafyrirmælum, en einnig önnur verkefni og upplýsingagjöf um stöðu ýmissa verkefna sem Byggðastofnun hefur með höndum. Þetta er ekki tæmandi listi og getur tekið breytingum en gert er ráð fyrir því að á fyrsta fundi nýrrar stjórnar eftir ársfund skuli forstjóri leggja fram tillögu að dagsetningum og fundarefni stjórnarfunda til næsta ársfundar ásamt staðsetningu fundanna.

Á öllum fundum stjórnar er gert ráð fyrir að fjallað sé um framfylgd starfsáætlunar og að lagt sé fram bráðabirgðauppgjör á rekstri stofnunarinnar um síðustu mánaðarmót til kynningar. Þá skulu ávallt lagðar fram fundargerðir lánanefndar og þau lánamál sem lánanefnd vísar til stjórnar til afgreiðslu.

Gert er ráð fyrir að forstöðumenn allra sviða stofnunarinnar sitji að jafnaði stjórnarfundina og starfsfólk stofnunarinnar komi inn á stjórnarfundi eins og tilefni er til.

7.1 Efni á dagskrá stjórnarfunda

Janúar

- Áhættuskýrsla 4. ársfjórðungs lögð fram til kynningar.
- Skýrsla regluvarðar lögð fram og erindisbréf regluvarðar endurnýjað.
- Árangursmat á störfum stjórnar.

Febrúar

- Endurskoðun á reglum um störf stjórnar.
- Kynning á útlánum ársins á undan.
- Staðsetning og fundarefni ársfundar ákveðið.
- Skýrsla ábyrgðarmanns peningaþvættis lögð fram.
- Skýrsla persónuverndarfulltrúa lögð fram.

Mars

- Ársreikningur lagður fram til samþykktar. Innri og ytri endurskoðendur koma á fundinn og fara yfir sína vinnu. Fjallað um skýrslu endurskoðunarnefndar.
- ICAAP skýrsla næstliðins árs lögð fram til samþykktar.
- Samanburður á fasteignagjöldum - til kynningar.
- Samanburður á orkukostnaði - til kynningar.

Apríl

- Áhættuskýrsla 1. ársfjórðungs lögð fram til kynningar.
- Skýrsla um framfylgd jafnréttisáætlunar lögð fram til kynningar.
- Endurskoðun jafnréttisáætlunar Byggðastofnunar þriðja hvert ár.
- Endurskoðun á loftslagsstefnu og yfirferð aðgerðaráætlunar.
- Niðurstöður græns bókhalds kynntar.

Mái

- Kynning á starfsemi stofnunarinnar og regluverki sem um stofnunina gildir fyrir nýtt fólk í stjórn.
- Starfsáætlun stjórnar fyrir næstu 12 mánuði staðfest og fundartímar og staðsetning stjórnarfunda fram að næsta ársfundi.
- Endurskoðun á starfsreglum endurskoðunarnefndar.
- Kosning í endurskoðunarnefnd Byggðastofnunar til næstu 12 mánaða.

Júní

- Öryggisstefnur upplýsingatæknikerfa staðfestar.
- Umræður um vaxtakjör Byggðastofnunar.

Júlí

- Enginn fundur haldinn.

Ágúst

- 6 mánaða uppgjör stofnunarinnar lagt fram til samþykktar.
- Áhættuskýrsla 2. ársfjórðungs lögð fram til kynningar.

September

- Endurskoðuð áhættustefna Byggðastofnunar lögð fram til kynningar og umræðu.
- Brothættar byggðir – kynning á stöðu verkefnisins.
- Kynning á starfsemi samningsaðila um atvinnu- og byggðaþróun og atvinnuráðgjöf

Október

- Áhættuskýrsla 3. ársfjórðungs lögð fram til kynningar.
- Endurskoðuð Áhættustefna Byggðastofnunar lögð fram til samþykktar.
- Kynning á fullnustueignum Byggðastofnunar.
- Flutningsjöfnunarstyrkir - til kynningar.

Nóvember

- Drög að starfs- og rekstraráætlun Byggðastofnunar næsta árs lögð fram til kynningar.
- Umsögn Byggðastofnunar um fjárlagafrumvarp komandi árs lögð fram til kynningar.
- Kynning á aflamarki Byggðastofnunar.
- Endurskoðun á stefnu Byggðastofnunar um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka.

Desember

- Starfs- og rekstraráætlun Byggðastofnunar næsta árs lögð fram til samþykktar.
- Umræður um vaxtakjör Byggðastofnunar.
- Kynning á erlendum samstarfsverkefnum